

บทที่ ๔

ลักษณะและหน้าที่ของคำที่นำมาซ้อนกัน

การซ้อนคำในภาษาไทยมีสิ่งที่น่าสนใจหลายประการ เพื่อให้เห็นลักษณะของการซ้อนคำในภาษาไทยชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะเสนอสิ่งที่ศึกษา ๒ ประการคือ

๔.๑ ลักษณะของคำที่นำมาซ้อนกัน

๔.๒ หน้าที่ของคำที่นำมาซ้อนกัน

๔.๑ ลักษณะของคำที่นำมาซ้อนกัน

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะของคำที่นำมาซ้อนกัน พบว่าคำนั้นอาจจะเป็นคำมูลหรือคำที่สร้างแล้วเช่น คำประสม คำแผลง คำสมาส คำกร่อน กลุ่มคำซึ่งมีหน้าที่ทางไวยากรณ์สัมพันธ์กันในลักษณะเป็นวลีชนิดใดชนิดหนึ่งหรือคำซ้อนก็ได้ลักษณะของคำที่นำมาซ้อนกันอาจจะจำแนกออกเป็น ๗ กลุ่มคือ

๔.๑.๑ คำมูล* ซ้อนกัน

๔.๑.๒ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว**

๔.๑.๓ คำมูลซ้อนกับวลี

๔.๑.๔ คำมูลซ้อนกับ คำที่สร้างแล้วและวลี

๔.๑.๕ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี

๔.๑.๖ คำที่สร้างแล้วซ้อนกัน

๔.๑.๗ วลีซ้อนกัน

---

*ดูคำจำกัดความของคำว่า "คำมูล" ในบทที่ ๒, หน้า ๒๐.

**ดูคำจำกัดความของคำว่า "คำที่สร้างแล้ว" ในบทที่ ๒, หน้า ๒๑.

๔.๑.๑ คำมูลซ้อนกัน

คำมูลอาจนำมาซ้อนกันได้หลายคำ แต่ในวิทยานิพนธ์นี้จำกัด อยู่เพียง ๒-๔ หน่วยเท่านั้น คำมูลซึ่งนำมาซ้อนกันนี้ อาจเป็นคำต่างภาษาหรือภาษาเดียวกันอาจมีจำนวนพยางค์ต่างกันหรือเท่ากันได้

คำมูลกับคำมูลซ้อนกันสามารถแบ่งออกเป็น ๓ พวกคือ

๔.๑.๑.๑ คำมูลซ้อนกัน ๒ หน่วย

๔.๑.๑.๒ คำมูลซ้อนกัน ๓ หน่วย

๔.๑.๑.๓ คำมูลซ้อนกัน ๔ หน่วย

๔.๑.๑.๑ คำมูลซ้อนกัน ๒ หน่วย

การซ้อนคำมูล ๒ หน่วย เป็นการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน หรือตรงข้ามกันก็ได้ ตัวอย่างคำมูล ๒ หน่วยที่นำมาซ้อนกันเช่น

กึ่งกลาง

"วัตถุที่คนนี้กำหนดว่าเป็นกึ่งกลางพระนคร จึงตั้งเทวสถานมีเสาศิงช้าลง ๗ ที่นั้นตามประเพณีพระนครโบราณ"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๓๑๗

กุมารกุมารี

"เมื่อกลับมาถ้าก็ผลึกฉีลาเปิดออก เอามังสลอดมาให้นางบริโภคนทุกวัน จนนางมีครรภ์คลอดบุตรทั้งคู่เป็นกุมารกุมารี"

จารีกวัดโพธิ์/๑๑๘

กั๊ยม

"เจ้าเมืองทวายใช้พะลึงปะคุมเอาเงิน ๓๐ ชั่งของเจ้าเมืองทวายปลัดยกกระบัตรขึ้นใบไฉนนี้ขุนนางผู้ใหญ่เมืองอังวะ ซึ่งกั๊ยมมาแต่ก่อน"

จ.ม. เหตุ ร.๒/๒๔

ชนบทาเนียม, ชนบธรรมเนียม

"ถ้าจะตั้งยุกระบัตริให้ตั้งผู้มีตระกูลอันเป็นราชการรู้ชนบทาเนียม
ในเมืองหลวงไป"

ก.ม. ๓/๕๑๕

"เมื่อจะตั้งตัวเป็นเจ้าของก็ได้ปรึกษาชนบธรรมเนียมต่าง ๆ กับนาย
ฤทธิ เป็นบุตรท่านเสนาบดีผู้ใหญ่"

พระราชนิพนธ์ ร.๔/๑๔

"เหตุไฉนหนอชาวเอเซียซึ่งประพตติภิริยาและชนบธรรมเนียมของ
ฝรั่งดุงทาสเอาอย่างนาย จึงไม่รู้สำนึกตริกรตรงเป็นความข้อนี้อย่างเลย"

ลัทธิเอาอย่าง /๓

นายยาเงา

"ภิกขุรูปเดมือทิกกรชื่อใหญ่ สงฆติภากษามิดองแท้เป็นนายยาเงา
ปาราชิก..."

ก.ม. ๓/๕๔๖

ชื่อลัดย

"ประการหนึ่งซึ่งว่าให้โยคาวจรเอาคนชื่อลัดยมาเป็นอุปการณัน
ด้วยว่าคนชื่อลัดยนั้น เป็นคนลัปปุรุษ..."

จ.ม. เหตุอญชยา ๑/๔๕

ชื่อชาย

"มาตราหนึ่ง ถ้าที่นอกเมืองหลวงอันเป็นแวนแคว้นกรุงศรีอยุธยา
ไซ้ที่ราษฎรอย่าให้ชื่อชายแก่กัน"

ก.ม. ๓/๓๘๘

"ให้เรือลูกค้าที่บรรทุกน้ำมันและชื่อชายประพตติให้ถูกต้องตาม
กฎหมาย ถ้าทำผิดจะปรับใหม่ตามสมควรไม่เกิน ๔๐๐ บาททุกครั้ง"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๘/๕

ณรงสงคราม, ณรงค์สงคราม

"เมื่อใดมีราชการณรงสงครามแลให้เปิดไปโดยเสด็จ ๆ จึงให้
เบิกไป..."

ก.ม. ๓/๔๗๕

"แม้พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาเองจะมีพระราชประสงค์ของสิ่งใดซึ่ง
เปนสมบัติของราษฎร ก็ต้องซื้อตามประเพณีบ้านเมือง เว้นไว้แต่ในเวลา
มีเหตุการณ์จำเป็นเกิดขึ้น เช่นในเวลาทำการณรงค์สงคราม..."

คำให้การ/๔๗๕

ดีร้าย

"การเรื่องนี้เดิมได้ทรงทราบก็เป็นการแปลกมาใหม่ ไม่รู้ว่า
จะดีร้ายอย่างไร กล่าวว่าจะเป็นเหตุที่จะรักษาบ้านเมืองยาก"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๔ และ ๖/๒๗

ตราบเท่า

"สำหรับพระเจ้า ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
วัดมหาธาตุ วัดสุทัศน์เทพวราราม และวัดอันมีในชั้นนายสามจอบ และชั้น
ขุนอินทประมูล ถวายพระราชกุศล เข้าไปตราบเท่ากัลปาวสาน"

ประชุมพระตำรา/๖๘

"นับว่าเป็นภูมิธรรมอันดีงาม ที่คนไทยได้รับเป็นมรดกสืบต่อกันมา
ตราบเท่ากาลบัดนี้"

หลักไทย/๘

บ้านเหนดบ้านาน

"ผู้ใดมีบ้านเหนดบ้านานในราชการต้องคดีพระเจ้าอยู่หัวสั่งให้ถาม
ท่านให้มีคืนแปรกล่าวถ้อยคำว่า ตนมีบ้านเหนดบ้านาน"

ก.ม. ๓/๕๑๓

พี่น้อง

"หนึ่งโสดพิจารณาแล้วว่าชโหมยและพ่อชโหมยนั้น พี่น้องตนกลายเป็น
แสงสว่างให้ปล่อยไป"

หลัก ๑๕๖ / ต. ๒ / บ. ๑๒

"หลวงศรีประตูกาจะไปพูดจาให้พระยากันต์นบรรดาพี่น้อง เชื่อถือ
พระยาพิทลุงต่อไป"

สำเนาในบอก ๓ ก

"แต่เราเคราะห์ดีในคราวพี่น้องเกิดความออกช่องต่าง ๆ เผอิญ
เราดีตราชการที่ต้องอยู่ประจำพระองค์บ้าง ไปไม่ทันบ้าง กาลังถูกพี่น้องโกรธไม่เล่นด้วยบ้าง

พระประวัติ / ๒๐

ล้มตาย

"พลทหารก็ทำลายกำแพงเมืองเข้าเมืองได้ ไฉนฆ่าพันทหารลาว
ล้มตายเป็นอันมาก"

คำให้การ. / ๑๒๔

"ครั้นหนึ่งที่ทางเมืองระนองเกิดลักัดต เชือกน้ำกัน เป็นเหตุใหญ่
จนยกพวกตีกันถึงล้มตาย..."

จ. ม. ปักษ์ใต้ / ๑๑๑

หนแห่ง

"การที่เที่ยวเกณฑ์อาหารได้ทุกหนแห่ง เช่นนี้ อยู่ข้างจะได้เปรียบ
คนธรรมดามาก"

จ. ม. ปักษ์ใต้ / ๓๑

ใหญ่

"อนึ่งถ้าเยาะเย้ยกันขึ้นมาไปแต่ไกลแม้ว่ากระฎกนทั้งสองนั้นใหญ่
น้อย เบนประการใดก็ดี บมิควรว่าโดยบันดาศักติกระฎกนนั้น"

ก. ม. ๓ / ๔๐๘

อักษรอักษร

"ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าให้ท่านนายประกาศไปทุกหมู่
ทุกกรมให้รู้แจ้งทั่วกันว่า ผู้ที่ร้องถวายฎีกา แม้นเขียนพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ และชื่อข้าทูล
ละอองธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย ชื่อลูกขุนและขุนศาลในพระบรมมหาราชวังในพระบวรราชวังไม่ถูก
อักษรอักษร ไม่ถูกไม้เอก ไม้โท ทัณฑ์มาต"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๓๒

อุบายอุบายลิกา

"ถ้าผู้อาดมาราช เสนาอุบายอุบายลิกาบมีอาจคนณาเลย"

หลัก ๒ ค.๒/ป.๑๖

โองาปราศรัย

"ที่โปรดให้ราชทูตมีปรกติอันดีมาโองาปราศรัยทำให้ชาวสยามแน
ใจในพระเมตตากรุณาของกรุงฝรั่งเศส"

พระราชสาส์น ร.๔/๑๒

๕.๑.๑.๒ คำมูลซ้อนกัน ๓ หน่วย

การซ้อนคำมูล ๓ หน่วย เป็นการซ้อนคำ ที่มีความหมายเหมือน
กันหรือคล้ายคลึงกันก็ได้ ตัวอย่างคำมูล ๓ หน่วยที่นำมาซ้อนคำมูล เช่น

กระหนาบคียบเกี่ยว

"ฮิตยกาโร คือ ลักษณะวิวาทด้วยกระหนาบคียบเกี่ยวให้เป
เนนิยดแก่กัน เบนมูลประการ ๑"

ก.ม. ๓/๑๓

คูกตระวางทิม

"ถ้าเป็นนักโทษอยู่ในคูกตระวางทิมแห่งใด ๆ ก็ให้เจ้าของคูกตระ
ทิมนั้น ๆ นำชื่อนักโทษนั้น ๆ ที่ทรงรู้จักมายื่นต่อเจ้าพนักงาน"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๓๖

ต่อรูปฟุ้ง

"แลมันมีโมหะจิตระคิดในหัวใจใครฝ่ายสูงศักดิ์ทำกระบดประทุศร้าย

ต่อรูปฟุ้งเมืองท่าน ทำตั้งนั้นท่านว่าโทษหนักให้ฆ่าเสียสิ้นทั้งโคต"

ก.ม. ๓/๔๒๗

บายนายนชำ

"มาตรฐานหนึ่งผู้ใดทจริตบายนายนชำ เป็นโจรสลักเอาพระพุทธรูปทอง
นากเงินแก้วสาฤททองแดงดีบุกแลสิ่งใดซึ่ง เป็นรูปพระบดีมากอรอยู่ขึ้นไปขายไปทำลายก็ดี"

ก.ม. ๓/๔๔๔

"ในหลวงก็ไม่ต้องนำมตามแต่ใจของพระสงฆ์จะปฏิบัติ เพราะเป็น
การประพฤดิดีไม่เป็นการทจริต ไม่ติดไปด้วยการบายนายนชำไม่เกี่ยวข้องการแผ่นดิน"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๒๔

บำเหนคบ้านานรางวัล

"ท่านว่ามีชอบเพราะพระเจ้าอยู่หัวพระทานภัทยาประสาทรางวัล
ตอบบำเหนคบ้านานรางวัลแล้ว"

ก.ม. ๓/๔๑๓

ประภคศรโภภษลว่าง

"สมเด็จพระนรินทรทอดพระเนตรโดยอาพรวิถึ ก็เหนวิมานนั้น
ประภคศรโภภษลว่างมาปรากฏตั้งดวงพระจันทร์ เทวบุตร"

ก.ม. ๓/๒๒

ภษิอากรสมพิศศร

ภษิอากรสมพิศศรเหลือเกินพิกัด ราษฎรก็ต้องยอมเสียให้เพราะ
มิได้รู้พิกัดในท้องตรา"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๓๑

สุจริตลัจจัง, สุจริตลัตถ์จัง

"ด้วยเข้าใจว่าตรัส เล่นก็ดี ประชดก็ดี การอันนี้เป็นสุจริตลัจจัง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๘๑

"อันการนี้เป็นสุจริตลัตถ์จัง จึงโปรดเกล้าฯให้ตีพิมพ์ประกาศ
พระราชทาน เป็นสำคัญลงมาให้ให้มั่นคง"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๓๕

หวาดหวั่นเกรง

"เป็นต้นว่า เมื่อต้นปีฝนแล้งจนทุกข์แห่งเดียวหวาดหวั่นเกรงต่อ
เทพภิกษุภิกษุ"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๕๓

อิทธิฤทธิ์อำนาจ

"แต่ถึงตั้งนั้นผู้แต่งหนังสือได้บันทึกถึงพระ เชษฐาสองคนนั้นว่ามีอิทธิฤทธิ์
อำนาจ เป็นที่ยำเกรงแก่ประเทศราช"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๒๓๑

๕.๑.๑.๓ คำมูลซ้อนกัน ๔ หน่วย

การซ้อนคำมูล ๔ หน่วยเป็นการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน
หรือคล้ายคลึงกันก็ได้ ตัวอย่างคำมูล ๔ หน่วยที่นำมาซ้อนกัน เช่น

โกรธาพยาบาทอาฆาตแค้น

"ท่าน เจ้าวังเจ้าบ้านที่มีชื่อขึ้นตั้งนี้จะมีคามโกรธาพยาบาทอาฆาต
แค้นแก่ผู้กราบพูลนั้นก็ไม่ต้องที่เลย"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๔๘

เขตแคว้นแดนเมือง

"เสด็จล่วงแดนถึงป่าแห่งหนึ่งใกล้ เขตแคว้นแดนเมือง กัมพูชา"

คำให้การ. /๓๘

ตีรันฟันฆ่า

"ถ้า เข้าตีรันฟันฆ่าแย่งชิงเอาทรัพย์สินของเสียบึงอาหารไปเป็น
กำลังตัวเสียบึงเป็นอันมาก"

พระราชสาส์น ร.๔/๓๔

ตีกขวานบ้านเรือน

"ตามตีกขวานบ้านเรือนราษฎรที่มีการมหรสพก็มากมายหลายแห่ง"

จ.ม. เหตุร้ายเสด็จ ร.๔/๓๕

เย็บปักถักร้อย

"ศิลปะของผู้หญิง เช่น เย็บปักถักร้อย ทำอาหารที่สุตจนเจียนจนมาก
จับพลู เรายังไม่เคยเห็นท่านทำเองเลย"

พระประวัติ /๒๑

เรือกสวนไร่นา

"แลทรัพย์สินสิ่งสิ้นทาสกรรมกรชายหญิง เรือกสวนไร่นายังมากน้อย
เท่าใดให้ประมาณไว้"

ก.ม. ๓/๓๔๓๗ - ๓๔๔๘

ส่วยสาอากรภาษี

"นายระวางนายอากรนายขนอนกำนันตลาดเสนากำนันนาผู้ทำ
ภาษีเรียกส่วยสาอากรภาษีมาได้ แล้วเบียดบังฉ้อประบิดเอาเงินของพระของหลวงนั้นไว้"

ก.ม. ๓/๑๙๓

ลิริสวัสดิพัฒน์มงคล

"พระองค์จะทรงพระเจ้าเริ่มพระราชลิริสวัสดิพัฒน์มงคลพระชน-
มายุสมวารณะสุชะ พละ ขอดวายพระพร"

จ.ม. เหตุ ร.๒/๑๒๗

"ขอให้ท่านทั้งหลายจงมีความเจริญด้วยสรรพสิริสวัสดิพิพัฒน์มงคล

ทั่วกันเทอญ"

พระราชดำรัส ร.๖/๒๒๔

๔.๑.๒ คำนูลช้อนกับคำที่สร้างแล้ว

การช้อนคำนูลกับคำที่สร้างแล้ว หมายความว่าหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำนูล หน่วยที่เหลือจะเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจจะเป็น คำแผลง คำกร่อน คำประสม คำสมาส คำซ้ำ หรือ คำซ้อน การช้อนคำนูลกับคำที่สร้างแล้วสามารถแบ่งออกเป็น ๓ พวก คือ

- ๔.๑.๒.๑ คำนูลช้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๒ หน่วย
- ๔.๑.๒.๒ คำนูลช้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๓ หน่วย
- ๔.๑.๒.๓ คำนูลช้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย

๔.๑.๒.๑ คำนูลช้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๒ หน่วย

การช้อนคำนูลกับคำที่สร้างแล้ว ๒ หน่วย หมายความว่า หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำนูล อีกหน่วยหนึ่งเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจจะเป็นคำแผลง คำกร่อน คำประสม คำสมาส คำซ้อน คำซ้ำ คำนูลช้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๒ หน่วย แบ่งได้เป็น ๘ พวกดังนี้

- ๑) คำนูล + คำแผลง
- ๒) คำนูล + คำประสม
- ๓) คำนูล + คำสมาส
- ๔) คำนูล + คำซ้อน
- ๕) คำกร่อน + คำนูล
- ๖) คำประสม + คำนูล
- ๗) คำสมาส + คำนูล
- ๘) คำแผลง + คำนูล
- ๙) คำซ้อน + คำนูล

๑) คำมูล + คำแผลง

การซ้อนคำมูลกับคำแผลง หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองจะเป็นคำแผลง เช่น คำว่า "ชยชานะ" เกิดจากคำมูล "ชย" ซ้อนกับคำแผลง "ชานะ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำแผลงมีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษาเช่น
โจทก์จำเลย, โจทก์จำเลย

"แต่ความในชกนั้น โจทก์จำเลย ยอมเลิกแล้วแก่กัน จึงได้พาโจทก์จำเลยกลับเข้ามากรุงเทพฯ"

จ.ม. เหตุอุทธรณ์ ๑/๑๐๒

"คือ คำฟ้อง คำให้การ...ยอมมีธรรมนิยมหนักผูกเส้น
หมายมือไว้เป็นสำคัญด้วยกันทั้ง โจทก์จำเลย"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๑๓๘

ชยชานะ, ชยชานะ

"ด้วยมีพระอัยการพระราชกำหนดกฎหมายอยู่แต่ก่อนว่า
ถ้าผู้ใดมีน้ำใจอาสาราชการงานพระราชสงครามมี ชยชานะ แก่ราชศัตรูก็ดี"

ก.ม. ๓/๒๘๓

"จะต้องราชประสงค์แก่เกราะทองเหลือง ๒๐๐๐ สำหรับ
ทหารจะได้ทำการรบพุ่งเอา ชยชานะ แก่พม่า"

พระราชสาส์น ร. ๑/๑๑

"...ซึ่งเปนเจ้าพระยาสุรสีห์พิศมวาทิราชในเวลานั้น ต้อง
ยกพยุหโยธาขึ้นไปรบเมืองเวียงจันทน์ มี ชยชานะ ดีเมืองเวียงจันทน์ได้"

พระราชนิพนธ์ ร. ๔/๑๑

ผลกาฬัง

"ขอจงมีผลกาฬังได้ประกอบกิจการเป็นผลสำเร็จสมปรารถนา
จงทุกประการ เทอญ"

พระราชดำรัส ร.๖/๒๐๖

๒) คำมูล + คำประสม

การเชื่อมคำมูลกับคำประสม หมายความว่า หน่วยแรกของ
คำซ้อนเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำประสม เช่นคำว่า "คุณความดี" เกิดจากการเชื่อมคำมูล
"คุณ" กับคำประสม "ความดี" เป็นต้น

การเชื่อมคำมูลกับคำประสมมีตัวอย่างในเอกสาร เช่น

กระลาการผู้พิพากษา

"เมื่อกระลาการผู้พิพากษาผู้ใดประพตติได้ตั้งกล่าวมานี้ได้
ชื่อว่าผู้พิพากษากะลาการผู้ใดนั้นปราศจากโทษาคติ"

ก.ม. ๓/๒๔

คุณความดี

"ฝรั่งเป็นอาจารย์ของเราในทางความเจริญและรุ่งเรือง
ต่าง ๆ แต่คุณความดีที่ความรุ่งเรืองต่าง ๆ นี้ได้กระทำให้แก่เขาทั้งหลาย"

ลัทธิเอาอย่าง 1๘

โจรผู้ร้าย

"ถ้าเมืองใดเกิดโจรผู้ร้ายปล้นสดมดีชิงเอาทรัพย์สิ่งสินฆ่า
พันตายสิบสาวกับผู้ร้ายหนีได้ ท่านว่าจะเมตตาให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ"

ก.ม. ๓/๔๔๐

"เมื่อเกิดโจรผู้ร้ายขึ้นจะได้ช่วยกันป้องกันและจับกุม"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๔

เถรรูปชย

"แต่นี้ไปเมื่อหน้า ห้ามมิให้สมณสามเณรเถรรูปชย กระทำ
ความชั่วทุจริตผิด ด้วยพระวิโนย บัญญัติบัณฑิตพรณาโทษมานั้น"

ก.ม. ๓/๕๖๔

ทนายพลเรือน

"๓ มาตราหนึ่ง ทนายพลเรือน เป็นไพร่หลวงภู่นี้ถือสินท่าน
สินล้นพันตัวผู้ถือหนี้ ท่านไหนยืนขายได้เท่าใดยกไว้แก่ราชการกึ่ง ๆ หนึ่งนั้นให้แก่เจ้าหนี้"

ก.ม. ๓/๓๗๕

"ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าสั่งว่าเจ้าต่างกรมเจ้ายังไม่ได้
ตั้งกรมแลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทนายพลเรือนจะเกี่ยวกับกิจราชการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๕๘

"มีกองทหารและลูกเสือ พร้อมด้วยแถววงธงประจำกอง
ตลอดจนข้าราชการฝ่ายทนายพลเรือนและอาณาประชาราษฎร์มาคอยเฝ้ารับเสด็จ"

จ.ม. เหตุ ร.ศ.ปี ๒๔๖๘/๒

ไพร่ผู้ดี

"เพราะฉะนั้นแต่นี้ไปขอเสียที่เกิด ชายหญิงในกรุงนอกกรุง
ทั้งไพร่ผู้ดีบรรดาอยู่ในพระราชอาณาจักร อย่าได้เอาทองเหรียญเงินเหรียญมาเจาะร้อยทำเครื่อง
แต่งตัวบุตรหลานเลย"

ประกาศ ร.๔/๑๘๓

โสมนัสสินดี

"นายอินทสรศักดิ์เกิด โสมนัสสินดีหนักหนาจึงหากฎีมาปลูก"

หลัก ๔๘ / ค.๑ / บ.๑๒

อนาคตภายหน้า

"พระแสงดาบในแผ่นดินประจวบนี้ไม่เคย คัดกลั้วแต่ดาบใน

อนาคตภายหน้า"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๘๑

๓) คำมูล + คำสมาส

ซ้อนคำมูลกับคำสมาส หมายความว่าหน่วยแรกเป็นคำมูล หน่วยที่สองเป็นคำสมาส เช่น คำว่า "เคารพอภิวันทนา" เกิดจากการซ้อนคำมูล "เคารพ" กับ คำสมาส "อภิวันทนา" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำสมาสมิตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษา เช่น ทิวาราตรีกาล, ทิวาราตรีกาล

"สรรพสัตว์วาไศรยเปนศุขทุกทิวาราตรีกาล"

ก.ม. ๓/๕๒๔

"ขอให้พระเกียรติคุณบรมเดชาอนุภาพกษัตริย์นิหาร ประกอบ ด้วยราชอิทธิคุณถือนุวัตรตามพระบรมโลกนาถเจ้าที่ทรงพระเดชกล้าอยู่ทุกทิวาราตรีกาลฉันนั้น"

จ.ม. เหตุรบเล่ห์จ ร.๔/๖๘

"ราชปัจจามิตรพ่ายแพ้ด้วยพระกษัตริย์นิหารศักดิ์านุภาพ เรืองโรจน์อยู่ทุกทิวาราตรีกาล"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๘๖

ทุกชีโสภกาตุร

"อันทุกชีโสภกาตุรมาถูกต้อง แลร้องให้ในการเมื่อญาติกาทั้ง หลายมีอาทิคือบุตรธิดาคนาคนับหลายล้มตายนั้น"

จ.ม. เหตุอยุธยา ๑/๔๐

มนุษย์ยอมมนุษย์

"แล้วเอาพระรัตนตยานุภาพจำเริญพรให้แก่มนุษย์ยอมมนุษย์

เทวดาทังปวง"

ก. ม. ๓/๗๖๘

สมณพราหมณาจารย์

"จึงตั้งพระราชอาษาไยยการทหารพ่อ เรือนชายหญิง

สมณพราหมณาจารย์แลวานิชนิกรประชาราษฎรทั้งหลาย"

ก. ม. ๓/๓๑๔

"ให้สมณพราหมณาจารย์อำณาประชาราษฎรทังปวงได้มีความ

เย็นใจทั่วกันตามการที่เป็นที่มีมาแต่ก่อนนั้น เทอญ"

จ. ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๒๔

สักการณมีสการ

"ครั้นจวนใกล้จะเสด็จพระราชดำเนินโดยฉวรพยุหนยตรา

ออกไปทรงกระทำสักการณมีสการ พระมนามณิรัตนปฏิมากรวัดพระศรีรัตนศาสดาราม..."

จ. ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๒๐

๔) คำมูล + คำซ้อน

การซ้อนคำมูลกับคำซ้อน หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำมูล

ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำซ้อน เช่นคำว่า "คดีถ้อยความ" เกิดจากคำมูล"คดี" ซ้อนกับคำซ้อน "ถ้อยความ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำซ้อนมีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษา เช่น

เจริญรุ่งเรือง

"สองพระนครจะได้มีกำลังบำรุงพระพุทธศาสนาให้ เจริญรุ่ง

เรืองถาวรสืบไปจนตลอดกาลปาวสาน"

คำให้การ. /๑๗

"ปรากฏว่าชาติไทยได้เป็นเจ้าของห้องที่อยู่ก่อนแล้ว ทั้งมีความเจริญรุ่งเรืองแล้วด้วย"

หลักไทย. / ๑

ประเทศบ้านเมือง

"แต่นักเป็นผู้ที่ใจกล้าพอที่จะคงใช้เครื่องแต่งกายอย่างคนพื้นเมือง ซึ่งตามความจริงก็เหมาะกับอากาศของประเทศบ้านเมืองกว่า เครื่องแต่งกายอย่างฝรั่งเป็นแน่"

สัญญาไปมา

"รู้สึกว่าได้ทำไปโดยความตั้งใจที่จะให้บรรดาชนที่สัญญาไปมาจะต้องระลึกถึงพระเดชพระคุณของพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง"

สำนวนถ้อยคำ

"แลแปลงตราสารสำนวนถ้อยคำเสียแลเสียถ้อยคำเข้า...

ท่านให้มีโทษจงหนัก"

ก. ม. ๓ / ๔๗๓

เอาใจใส่ดูแล

"ท้าวปอกว่า เจ้าเมืองหลวงพระบางเอาใจใส่ดูแลจ่ายเสบียงอาหารให้รับพระราชทาน และปลูกโรงเรือนหาที่โรยนาแลหาโคกระบือให้พวกกันได้ทำมาหากินอยู่เปนปรกติ"

คำให้การ จ.ศ. ๑๒๑๓/๔

"แลผู้ที่บ้านใกล้เรือนเคียงไม่ช่วยเอาใจใส่ดูแลว่ากล่าวบ้าง"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๑๑

๔) คำกร่อน + คำมูล

การซ้อนคำกร่อนกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำกร่อน ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่น คำว่า "พิบาลรักษา" เกิดจากการซ้อนคำกร่อน "พิบาล" กับคำมูล "รักษา" เป็นต้น

การซ้อนคำกร่อนกับคำมูลที่มีความหมายเหมือนกัน มีตัวอย่าง
ในเอกสารเพียง ๒ คำ คือ

ถึงกาม*ตาย

"ถ้าผู้ชายจะรับมารักษาผู้ใดมิให้มานั้น มันถึงกามตาย จะ
เอาค่าตัวมันผู้ตายแก่ผู้ชายนั้นมิได้เลย"

ก.ม. ๓/๓๑๘

พิบาล**รักษา

"หมู่จะมบุษยมบุษย เทพารักษทั้งปวงได้รับอะนุโมทนาส่วนผล
กุศลซึ่งแผ่ให้ด้วยพรหมวินารานุสตินั้น... จะช่วยพิบาลรักษาให้พ้นจากโทษอันตรายทั้งปวงด้วยสามา
ปฏิบัติมั่นคง"

ก.ม. ๓/๓๖๘

๖) คำประสม + คำมูล

การซ้อนคำประสมกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็น
คำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่น คำว่า "ข้าศึกศัตรู" เกิดจากการซ้อนคำประสม "ข้า
ศึก" กับคำมูล "ศัตรู" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกันเป็นต้น

การซ้อนคำประสมกับคำมูลมีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษา เช่น
พระภิกษุสงฆ์

"แล้วมาสาแดงคุณกถาแห่งพระภิกษุสงฆ์ซึ่งทรงคุณต่าง ๆ แก่
พระสังฆนิมฺในสงฆ์ทั้งปวง"

จารีกวีตโพธิ์/๓๖๘

* คำว่า "ถึงกาม" กร่อนมาจากคำว่า "ถึงแก่กรรม"

** คำว่า "พิบาล" กร่อนมาจากคำว่า "อภิบาล"

เรือพระที่นั่งไพบต

"เสด็จลงเรือพระที่นั่งไพบต ๑๒ กรกฎาคม เรือสตีมลอนซ์
งูงไปประทับที่ไลต์เฮาส์"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑๑/๒๖

เลื่อมใสศรัทธา

"ให้พระราชอาณัติเร่งตั้งเดือนพิจารณา เหนือศัศคารจะ
ว่าเรียนค้นดูฐานะวิเศษนาฐานะอันใดอันหนึ่งได้ก็ให้ว่าเรียนฐานะอันนั้นแล้วปรนนิบัติตามพระบริสุทธิ-
ปัตติลาศนาให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่เทพามนุษย์ทั้งปวง"

ก.ม. ๓/๕๕๒

"จงมีใจเลื่อมใสศรัทธาอนุโมทนาในส่วนพระราชกุศลใน
พระพุทธรูปชาลันนี้เถิด"

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๘๑

ลูกค้ำวาณิช, ลูกค้ำวาณิช

"แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำ ถ้าลูกค้ำวาณิชต่างประเทศสวไลมย
เข้ามาถึงพระบรมโพธิสมภารตั้งบ้านเรือนอยู่เปนข้าขอบขัณฑเสมาที่ดี..."

ก.ม. ๓/๓๘๗

"...ก็ได้โปรดฯให้เจ้าพนักงานรับช่วยทำ(เงินเหรียญ)ให้
โดยตรงพระมหากษัตริย์กับลูกค้ำวาณิชทั้งปวง แล้วให้ตีพิมพ์ประกาศให้ราษฎรลูกค้ำวาณิชใช้เงิน
เหรียญกับลูกค้ำต่างประเทศครั้งหนึ่งแล้ว"

ประกาศ ร. ๕ ล.๑/๒๐๐

"...ซึ่งได้กระทำความผิดด้วยโจรกรรมตีชิงสำเภาลูกค้ำ
วาณิช..."

จ.ม. ปีหนึ่งได้/๑๘

ลินไหมพิไย, ลินไหมพิไย

"อนึ่งมีบทพระไอยการปรับมาเป็นลินไหมพิไยแลผู้พิพากษา

ได้ปรึกษาทักปลงให้เรียกเอาเงินลินไหมพิไยตามบทพระไอยการแล้ว"

ก.ม. ๓/๒๓๔

" เป็นความสงสัยว่าต้องเสียดหรือใช้โรครกรมไม่แน่ไม่เที่ยง
ให้ปรับผู้ซื้อผู้ทำที่กระหนาบเป็นลินไหมพิไยนั้น เกินหนกอยู่หยัก เลิกปรับใหม่เสีย"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๘๓

หน้าไม้ธนู

"หน้าไม้ธนูพันหุงจันทน์ในป่า..."

หลัก ๒/ค.๑/ป.๘๘

๓) คำสมาส + คำมูล

การซ้อนคำสมาสกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกของ
คำซ้อนเป็นคำสมาส ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่น คำว่า "ทัศนากการเห็น" เกิดจากการซ้อน
คำสมาส "ทัศนากการ" กับคำมูล "เห็น" เป็นต้น

การซ้อนคำสมาสกับคำมูลมีตัวอย่างในเอกสาร เช่น

ดุชนิภาพนิง

"เพราะทรงพระราชดำริเห็นดังนี้ จึงทรงดุชนิภาพนิงอยู่หา
ได้ส่งไปไม่"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๘

ทัศนากการเห็น

"ฝ่ายพระนางก็ได้ทัศนากการเห็นเจ้าทิฆคามินิผู้เป็นราชบุตร
พระมาตุลาราชต่างองค์ก็มีจิตรปฏิบัติทักแก่กัน"

จารึกวัดโพธิ์/๑๒๔

นมัสการบูชา, นมัสการบูชา

" เบนอัศรมหาสาละนุปกมพกพระพุทธรูปศาสนาจา เวียงศรีสวัสดิ์
ทั้งพระบริษัทธิแลปติปติสาคนาให้ถาวรารุ่งเรืองไปเป็นที่เลื่อมใสนมัสการบูชาแก่เทพยตามนุษย์ทั้งปวง"

ก.ม. ๓/๕๕๔

"แลพระภิกษุสามเณรทั้งปวงบรรดาที่ได้มาถึงพระเจดีย์แล้ว
ได้นมัสการบูชาเป็นประโยชน์เท่านั้นดอก"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๒๐๑

"ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระธรรมที่แท่นเตียงสวด"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๑๖

นามกรชื่อ

"ท่านจึงอัญเชิญพระมหาเถระเจ้าตนหนึ่งอันเป็นศิษย์แห่งพระ-
มหาพุทธสาครมีนามกรชื่อสรังคเถระ"

ก.ม. ๓/๗

ปลาคนาการหนี

"อยู่มาวันหนึ่งบังเกิดลมพายุจะหน้าฝนใหญ่ตกลงมาแลเทวบุตร
เทวธิดา กิณราภินรีทั้งหลายต่างคนปลาคนาการหนีไปสิ้น"

ก.ม. ๓/๗

๘) คำแผลง + คำสมาส

การซ้อนคำแผลงกับคำสมาส หมายความว่า หน่วยแรกเป็น
คำแผลง ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำสมาส เช่น คำว่า "ชอบชอบ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือน
กันเกิดจากการซ้อนคำแผลง "ชอบ" กับคำมูล "ชอบ" เป็นต้น

การซ้อนคำแผลงกับคำสมาสมีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษา ๑๐

คำ คือ

สนองตอบ

"พระราชลิวมา... เป็นสนองตอบพระบาง เป็นแดนท่าแสนสอง
หนองห้วยและแพว..."

หลัก ๔๖/ค.๑/บ.๘

จ่านงจง

"แผ่นในมื่นอันทรพรศรัทธาอัธยาศัยจ่านงจงประโยชน์
โฆษณาแก่มหาลัทธิบุรุษทั้งหลาย"

หลัก ๑๕ /ค.๑/บ.๑๕-๑๗

จ่านงปอง

"ยิ่งเบิกบานใจทั่วหน้ากัน อธิษฐานจ่านงปองถวายพระพรชัย
เฉลิมพระราชลิวสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล"

จ.ม. เหตุ ๖.๗ ปี ๒๔๖๘/๘๔

จ่านายชาย

"ข้าวงามทั่วกันทุกตำบลแล้วจึงให้เปิดจ่านายชายไป
นอกประเทศ"

ประกาศ ๖.๔ ล.๑/๑๘๘

"...แต่ก่อนมาจ่านายชายก็ไม่มีผู้จับกุม บัดนี้ มีผู้จับคนที่
ชื่อเหล้าเสียภาษีแล้วไปจนไม่มีผู้ใดอาจชื่อ..."

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑๑/๑๘๖

ค่านริะตริะ

"จงมีสิ่งสามีกักค่านริะตริะการอันจะ เปนประโยชน์แก่
พระเจ้าอยู่หัว"

ก.ม. ๓/๔๔

ผนวชอุปสมบท

"ขอลาพระบรมวงศานุวงศ์และท่านเสนาบดี ออกผนวช

อุปสมบทในพระบรมพุทธศาสนา"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๒๓

เพียรพยายาม

"มักกระทำเพียรพยายามกลางค้ำบ่ยากลางคืนบ่อยู่"

หลัก ๒/ค.๑/บ.๔๗

เคียรเกล้า

"... เพราะคุณพระรัตนไตรสถิตอยู่เหนือเคียรเกล้าอาดมา"

ก.ม. ๓/๕๖๓

สาเนียงเสียง

"เทวดาประณมมือถือดอกบัว ประณมเรียงเคียงพระโกศ

สนั่นโลกสาเนียงเสียงนางร้องให้"

จ.ม. เหตุความทรงจำ. /๔๔

อ้านวยอวย

"กรุงสยามขอแสดงความยินดี อ้านวยอวยชัยมาโดยซื่อสัตย์"

พระราชสาส์น ร.๔/๑๒๘

๘) คำซ้อน + คำมูล

การซ้อนคำซ้อนกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำซ้อน

ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่น คำว่า "ถ้อยคำสำนวน" เกิดจากคำซ้อน "ถ้อยคำ" ซ้อนกับคำมูล "สำนวน" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกันเป็นต้น

การซ้อนคำซ้อนกับคำมูล มีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษา เช่น

ดูแลรักษา

"ช่วยดูแลรักษาเก็บกวาดมูลช้างล้างโรงให้สะอาดอยู่เสมอ"

คำให้การ. /๒๑

"การดูแลรักษาการค้าชายแดนคนในบังคับ เราวันจะไปถึง
หรือมาจากเมืองจีน"

พระราชสาส์น ร.๔ /๑๑๘

ถ้อยคำสำนวนร. ถ้อยคำสำนวน

"แลพิจารณาตามมูลคดีจึงต้องแก้ แลถ้อยคำสำนวน แห่งโจท
แห่งจำเลยให้เลอียด"

ก.ม. ๓/๕๑๗

"ถ้าโจทก์จำเลยไม่รู้หนังสือหรือสงสัยคดีใจเสียมย่นว่าไม่เขียน
ตามคำให้การแล้วเปลี่ยนแปลง แต่งถ้อยคำสำนวนเอาเอง"

ประกาศ ร. ๔ ล.๒/๑๔๐

พี่น้องญาติ

"ถ้าชายคุณพวกเพื่อนไปจุดคร่าเอาลูกเมียท่านมาไว้เรือน
พี่น้องญาติเพื่อนมัน แลเจ้าเรือนมิได้บอกแก่เจ้าพ่อเจ้าแม่เจ้าสัวแลนายบ้านนายเมืองให้รู้... ให้
ลงโทษเจ้าเรือนเท่าพวกไปด้วย โดยพระราชกฤษฎีกานั้น"

ก.ม. ๓/๓๓๘-๓๔๐

ยกย่องสรรเสริญ

"ได้ยินว่าอะแซหุ่นกี้ซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่และเป็นเชื้อพระวงศ์
ยกย่องสรรเสริญแม่ทัพแผ่นดินสยามเช่นนี้"

จ.ม. เหตุความทรงจำ /๑๒๓

ย้ายปีทา

"ไทยเราก็ได้เป็นอิสระแก่ตนแต่นั้นมา มิได้มีพวกอื่นสามารถ
มาย้ายปีทาได้อีก"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๕๑

รุ่งเรืองวัฒนา

"พระโพธิสมภารสมเด็จพระมหากษัตราธิราชเจ้าทั้ง ๒ กรุง

พระศาสนาจะรุ่งเรืองวัฒนาสืบไป"

จ.ม. เหตุอญญา ๑/๓๐

๔.๑.๒.๒ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๓ หน่วย

คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๓ หน่วย โดยหมายความว่า หน่วยใด หน่วยหนึ่งเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่เหลือเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจเป็นคำสมาสคำประสม คำแผลง คำซ้อน คำมูลซ้อนกับคำสร้างแล้ว ๓ หน่วย แบ่งได้เป็น ๑๑ พวกคือ

- ๑) คำมูล + คำประสม + คำมูล
- ๒) คำมูล + คำซ้อน + คำซ้อน
- ๓) คำมูล + คำมูล + คำประสม
- ๔) คำมูล + คำประสม + คำมูล
- ๕) คำมูล + คำประสม + คำประสม
- ๖) คำมูล + คำมูล + คำสมาส
- ๗) คำมูล + คำแผลง + คำมูล
- ๘) คำประสม + คำมูล + คำประสม
- ๙) คำประสม + คำสมาส + คำมูล
- ๑๐) คำประสม + คำประสม + คำมูล
- ๑๑) คำซ้อน + คำมูล + คำซ้ำ

๑) คำมูล + คำประสม + คำมูล

การซ้อนคำมูลกับคำประสม คำกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำมูล หน่วยที่สองเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่น คำว่า "ญาติพี่น้อง พันธุ์" เกิดจากการซ้อนคำมูล "ญาติ" คำประสม "พี่น้อง" และคำมูล "พันธุ์" เป็นต้น

คำมูล ซ้อนกับคำประสมกับคำมูล เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษาเพียงคำเดียว คือ

มาตราหนึ่งพัน

"๑๑ มาตราหนึ่งเซนใจเอาบุตรภริยามาตราหนึ่งพัน ทาษชายหญิงไปชายฝากไว้แก่ท่านให้ใช้ประจำเชิงกระยา เบี้ย"

ก. ม. ๓ / ๓๑๑

๒) คำมูล + คำซ้อน + คำซ้อน

การซ้อนคำมูลซ้อนกับ คำซ้อนกับคำซ้อน หมายความว่าหน่วยแรกเป็นคำมูล หน่วยที่สองและหน่วยที่สามเป็นคำซ้อน เช่นคำว่า "ปฏิสังขรณ์ท่านบุรุษซ่อมแซม" เกิดจากการซ้อนคำมูล "ปฏิสังขรณ์" คำซ้อน "ท่านบุรุษ" และคำซ้อน "ซ่อมแซม" ซ้อนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำมูลซ้อนกับ คำซ้อนกับคำซ้อน เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

ปฏิสังขรณ์ท่านบุรุษซ่อมแซม

"แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยราษฎรไทยจีนมีศรัทธามาก มีศรัทธาอุทิศสร้างวัดวาอาราม ปฏิสังขรณ์ท่านบุรุษซ่อมแซมพระอุโบสถ พระวิหารการเปรียญ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๓๗

๓) คำมูล + คำมูล + คำประสม

การซ้อนคำมูลซ้อนกับคำมูลกับคำประสม หมายความว่าหน่วยแรกกับหน่วยที่สองเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำประสม เช่นคำว่า "กระจัดกระจายเรียกราด" เกิดจากคำมูล "กระจัด" ซ้อนกับคำมูล "กระจาย" และคำประสม "เรียกราด" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลซ้อนกับคำมูลกับคำซ้อนมีตัวอย่างในเอกสาร

เช่น

คุณงามความดี

"องค์ประธานสงฆ์อำนวยการสลักโดยพระราชาอนุเคราะห์
แห่งพระธีรราชธรรมราชาเจ้า เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้แสวงคุณงามความดีในพระพุทธานุศาสน์"

จ.ม. เหตุอุยธยา ๑/๒๗

ปริดาปราโมทย์ชินยาน

"ประชาชนเอิบอาบด้วยปริดาปราโมทย์ชินยานทั่วหน้า"

จ.ม. เหตุรับเสด็จ ร.๕/๕๐

ปรีดีเปรมเกษมศรี

"พระเชษฐาอันก็สวมกอดเอาทั้งใจทั้งสององค์ปรีดีเปรมเกษมศรี"

คำให้การ. / ๓๑๗

๔) คำมูล + คำประสม + คำมูล

การซ้อนคำมูลกับคำประสมกับคำมูล หมายความว่า หน่วย
แรกเป็นคำมูล หน่วยที่สองเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่นคำว่า "เก่าคร่ำคร่าชำรุด"
เกิดจากการซ้อนคำมูล "เก่า" คำประสม "คร่ำคร่า" กับคำมูล "ชำรุด" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลซ้อนกับ คำประสมกับคำมูล เกิดจากการซ้อน
คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

เก่าคร่ำคร่าชำรุด

"พระโองการบูรณะวัดเชตุพนซึ่งเก่าคร่ำคร่าชำรุด"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๔๓

๕) คำมูล + คำประสม + คำประสม

การซ้อนคำมูลกับคำประสมกับคำประสม หมายความว่า
หน่วยแรกเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำประสม เช่นคำว่า "ไพร่ชาวบ้านชาว
เมือง" เกิดจากการซ้อนคำมูล "ไพร่" กับคำประสม "ชาวบ้าน" กับคำประสม "ชาวเมือง"
เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำประสมกับคำประสม มีตัวอย่างใน เอกสาร
เช่น

ไพร่ชาวบ้านชาวเมือง

"เจ้าเมืองกรมการเกณฑ์ให้ไพร่ชาวบ้านชาวเมืองทำข้าว
สารมาส่งเรือนละ ๑๔ สัดบ้าง ๓๐ สัดบ้าง ๔๐ สัดบ้าง"

จ.ม. เหตุ ร.๒/๒๔

ราษฎรไพร่ฟ้าข้าไท

"มาตรฐานหนึ่งราษฎรไพร่ฟ้าข้าไทอยู่เมืองนอกก็ดี ในเมือง
ก็ดีและเจ้าขุนมุนนายแลเจ้ากรมให้ตราสารไปเอามา"

ก.ม. ๓/๔๙๘

ราษฎรไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน

"เงินจ่าพวกนี้มีพระราชประสงค์จะให้เจ้านายผู้ใหญ่ผู้น้อยแล
ราษฎรไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั้งปวงใช้ได้เสมอ"

ประกาศ ร.๔ ฉ.๒/๑๘๑

อำมาตย์สั่งจ้างสินบน

"ให้กระลาการพิจารณาเพื่อความอะนาพระราชราษฎร ซึ่ง
วิวาทแก่กันแต่โดยสัจโดยจริง มิให้เหนงแก่ผู้ผิดทั้งสองฝ่าย แลเหนงแก่อำมาตย์สั่งจ้างสินบน"

ก.ม. ๓/๑๓๕

๑) คำมูล + คำมูล + คำสมาส

การซ้อน คำมูลกับคำมูลกับคำสมาส หมายความว่า หน่วย
แรกกับที่สองเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำสมาส เช่นคำว่า "ชนบธรรมนิยมราชประเพณี" ที่
เกิดจากคำมูล "ชนบ" ซ้อนกับคำมูล "ธรรมนิยม" กับคำสมาส "ราชประเพณี" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำมูลกับคำสมาส มีตัวอย่างใน เอกสาร เช่น

ปัจฉามิตรอิริราชไพลิน

"...ทรงพยายามรบปราบต่อผู้ปัจฉามิตรอิริราชไพลิน"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๔๘

สมณะชีพรานมณาจารย์

"เปนอาณูภาพแก่มนุษย์ทั้งหลายสมณะชีพรานมณาจารย์ เจ้าไป

ถ้วน ๔๐๐๐ พรรษา"

จ.ม. เหตุอุยฺชยา ๑/๓๓๗

"พรหมพฤษกษลณีและสิ่งของในแผ่นดินทั่วอาณาเขตต์พระนคร

ซึ่งหาผู้วางแหนดมิได้นั้น ตามแต่สมณะชีพรานมณาจารย์ราชภรจะปรารถนาเกิด"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๘

ส่วยลี้ตพิทยาการ

"วัน ๑๑ ถวายส่วยลี้ตพิทยาการ วัน ๑๒ ถวายเมือง"

ก.ม. ๓/๓๑๑

๓๗) คำมูล + คำแผลง + คำมูล

การซ้อนคำมูล กับคำแผลง กับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำแผลง เช่น คำว่า "รักษาทานุบำรุง" เกิดจากคำมูล "รักษา" ซ้อนกับคำแผลง "ทานุ" กับคำมูล "บำรุง" ซ้อนกัน

คำมูล กับคำแผลง กับคำมูลที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้น และมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

รักษาทานุบำรุง

"ต้องแดดฝนตราครุฑคร่ำเคร่งเพลิงป่าเผาแตกพัง หาผู้

จะรักษาทานุบำรุงไม่"

จารึกวัดโพธิ์/๑๑

"ถ้าแผ่นดินมีเทวดารักษาท่านบารุญอยู่ เทวดาจะไม่รักษา
ท่านบารุญผู้"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๐๑

๔) คำประสม + คำมูล + คำประสม

การซ้อนคำประสม กับคำมูลกับคำประสม หมายความว่า
หน่วยแรกกับหน่วยที่สามเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่น คำว่า "คงที่ถาวรยั่งยืน"

เกิดจากคำประสม "คงที่" กับคำมูล "ถาวร" กับคำประสม "ยั่งยืน" เป็นต้น

การซ้อนคำประสม กับคำมูลกับคำประสมมีตัวอย่างในเอกสาร
เช่น

คงที่ถาวรยั่งยืน

"เป็นไปคงที่ถาวรยั่งยืนพร้อมมูลอยู่ทุกประการ เป็นวันฉลอง
พระเดชพระคุณ เทอญ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๔

คร่ำคร่าชำรุดทรุดโทรม

"เพราะของที่เป็นของท่านทำไว้สร้างไว้แต่ก่อนด้วย อิฐปูน
ศิลาใด ๆ ใหญ่ก็ดี เล็กก็ดี ถึงจะคร่ำคร่าชำรุดทรุดโทรมไปแล้วก็ยัง เป็นเครื่องประดับพระนครอยู่"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๓๑๑-๓๑๒

ซันบานรื่นเริงสนุกสนาน

"เมื่อคุณหญิงมโนปกรณฯ นั่งสนทนาอยู่กับพวกเราในคืนวันที่
๓ โดยความซันบานรื่นเริงสนุกสนาน มิได้คิดถึงความเหน็ดเหนื่อย"

จ.ม. เหตุร้ายวัน ร.๗/๑๒๗

ร้องฟ้องว่ากล่าวโทษ

"ถ้าแลผู้มีอรรถคดีจะร้องฟ้องว่ากล่าวโทษ แก่กันนะโรงสาร
กรมใด ๆ ก็ดี..."

ก.ม. ๓/๑๕๐

ลินไทม์พินัยเป็ยปรับ

"หรือถ้าลูกขุนจะปรึกษามาให้ปรับเป็นลินไทม์พินัยเป็ยปรับ

นั่นก็จะไม่งามแก่ความโดยตรง"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๘๘

๘) คำประสม + คำสมาส + คำมูล

การซ้อนคำประสม กับคำสมาสกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำประสม หน่วยที่สองเป็นคำสมาส ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่นคำว่า "ไพร่ฟ้า ประชากรราษฎร" เกิดจากการซ้อนคำประสม "ไพร่ฟ้า" กับคำสมาส "ประชากร" กับคำมูล "ราษฎร" เป็นต้น

การซ้อนคำประสม กับคำสมาสกับคำมูล เกิดจากการซ้อน คำซึ่งมีความหมายเหมือนกันเท่านั้น และมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๓ คำคือ

ไพร่ฟ้าประชากรราษฎร

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายตลอดจนไพร่ฟ้าประชากรราษฎรใน มณฑลทั่วทุกจังหวัดมีความชื่นชมโสมนัส เป็นล้นเกล้าฯ"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๔๘

ไพร่ฟ้าประชาชนราษฎร

"ได้ทรงบริวัตลาออกครอบครองสิริราชสมบัติ เป็นที่พึงแก่ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และไพร่ฟ้าประชาชนราษฎรทั้งปวงสืบไป"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๗๙๔

ไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร

"มาตรานี้ถ้าขุนมนายไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎรทั้งหลาย มีตฤกั้มแทงฆ่าฟันตีต่อกัน ปล้นเอาช้างม้าสาระพะสิ่งใด ๆ ก็ดี"

ก.ม. / ๔๗๘

๑๐) คำประสม + คำประสม + คำมูล

การซ้อนคำประสม กับคำประสมกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกกับหน่วยที่สองเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่นคำว่า "ผู้พิพากษาผู้พิจารณา ฎการ" เกิดจากการซ้อนคำประสม "ผู้พิพากษา" กับคำประสม "ผู้พิจารณา" กับคำมูล "ฎการ" ซ้อนกัน

การซ้อนคำประสม กับคำประสมกับคำมูลเกิดจากการซ้อน คำซึ่งมีความหมายคล้ายกันเท่านั้น และตัวอย่างในเอกสาร ๒ คำ คือ

ผู้พิพากษาผู้พิจารณาฎการ

"ใจทก็ติงาเลยก็ติทาหนังสือบนอกปากบน ผู้พิพากษาผู้-
พิจารณาฎการให้วิญญะทพยวิญญะทพยแก่ผู้พิพากษาผู้พิจารณาฎการก็ติ..."

ก.ม. ๓/๒๕๒

สารกรมทั้นแกงโตบรีคน

"๔ มาตราหนึ่งหลายคนทาสารกรมทั้นแกงโตบรีคนใบเดียว กั้นกูเงินทั้น ดั้นเงินแลดอกเบี้ย เป็นส่วนแลทพยนั้นมิได้บรีคน ถ้าแลผู้มีชื่อในสารกรมทั้นนั้นตายคน หนึ่งสองคนนั้น ให้ยกด้นลินแลดอกเบี้ยส่วนผู้ตายนั้นเสียตามบรีคน"

ก.ม. ๓/๓๖๘

๑๑) คำซ้อน + คำมูล + คำซ้ำ

การซ้อนคำซ้อนกับคำมูลกับคำซ้ำหมายความว่า หน่วย แรกเป็นคำซ้อน หน่วยที่สองเป็นคำมูลส่วนหน่วยที่สามเป็นคำซ้ำ เช่น คำว่า "ชื่อสัตย์สุจริต จริง ๆ" เกิดจากการซ้อนคำซ้อน "ชื่อสัตย์" กับคำมูล "สุจริต" กับคำซ้ำ "จริง ๆ" เป็นต้น

การซ้อนคำซ้อนกับคำมูลกับคำซ้ำมีตัวอย่างในเอกสารเพียง คำเดียวคือ

ชื่อสัตย์สุจริตจริง ๆ

"ผู้มีนามในทำยหนังสือนี้ขอแสดงความกตัญญูทเวทคิดถึงพระ เดชพระคุณสมเด็จราชาธิราชกรุงฝรังเศสแลพระราชาธิราชบุตรของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกรุง

ฝรั่งเศษ เป็นอันมากด้วยน้ำใจชื่อสัตย์สุจริตจริง ๆ"

พระราชสาส์น ร.๔/๓๓-๓๔

๔.๑.๒.๓ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย

การซ้อนคำมูล กับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย หมายความว่าใด หน่วยหนึ่งเป็น เป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่เหลือเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจจะ เป็นคำกร่อนคำสมาส คำประสม คำซ้ำ หรือคำซ้อน คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย แบ่งออกได้ ๑๓ พวกดังนี้

๑) คำมูล + คำกร่อน + คำมูล + คำมูล

การซ้อนคำมูล กับคำกร่อนกับคำมูลกับคำมูลหมายความว่า หน่วยแรก หน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำกร่อน ที่เกิดจากคำมูลซ้อนกับ คำมูล

การซ้อนคำมูล กับคำกร่อนกับคำมูลกับคำมูลมีตัวอย่างใน เอกสารเพียงคำเดียว คือ

ไหว้สา*บูชาคารวะ

"ครั้นได้เห็นได้ไหว้สาบูชาคารวะที่นี่..."

หลัก ๓๔/ค.๒/ป.๑-๒

๒) คำมูล + คำประสม + คำมูล + คำมูล

การซ้อนคำมูล กับคำประสมกับคำมูลกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรก หน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำประสม คำมูล ๓ หน่วย ซ้อนกับ คำประสม ๑ หน่วยมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

---

*คำว่า "สา" เป็นคำที่กร่อนมาจากคำเต็มว่า "สาธุ"

จารีตคลองประเพณีชนบทรรมนิยม

"ด้วยอุปราชาวงศ์ท้าวเพี้ยตามจารีตคลองชนบทรรมนิยม

บ้านเมืองลืบไปโดยยุติธรรม"

ประชุมพงศ. ร. ๓/๕๘

๓) คำมูล + คำมูล + คำประสม + คำสมาส

การซ้อนคำมูล กับคำมูลกับคำประสมกับคำสมาส หมายความว่าหน่วยแรกกับหน่วยที่สองเป็นคำมูล หน่วยที่สามเป็นคำประสม และหน่วยที่สี่เป็นคำสมาส การซ้อนคำมูล ๒ หน่วยกับคำประสมกับคำสมาส มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ตำนานแดนแคว้นราชเสมา

"มาตรฐานหนึ่งลูกเมียผู้คนทาศไทผู้ใดหนีไปถึงตำนานแดนแคว้นราชเสมา มีผู้ช่วยไถ่มา ท่านว่าไถ่เชิงเบียด"

ก.ม. ๓/๓๔๒

๔) คำมูล + คำมูล + คำประสม + คำมูล

การซ้อนคำมูล กับคำมูลกับคำประสมกับคำมูล หมายความว่าหน่วยแรกหน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำประสม การซ้อนคำมูล ๓ หน่วยกับคำประสม ๑ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

ลัทธิชื่อมันคงสุจริต

"...ทำราชการโดยลัทธิชื่อมันคงสุจริต สมควรที่ทรงพระกรุณาโปรดปราน"

ประชุมพงศ. ๓๓/๘๒

๕) คำมูล + คำมูล + คำมูล + คำซ้อน

การซ้อนคำมูล กับคำมูลกับคำมูลกับคำซ้อน หมายความว่าหน่วยแรกหน่วยที่สองกับหน่วยที่สาม เป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สี่เป็นคำซ้อน การซ้อนคำมูล กับคำมูลกับคำมูลกับคำซ้อน มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

ปริดาโลมนัลนิยมชมชิน

"ประชาชนพลเมืองทุกถ้วนหน้าตาจึงพากันมีจิตต์ปริดาโลมนัล

นิยมชมชินอยู่พรักพร้อม"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๕๑๘/๗๑

๖) คำมูล + คำมูล + คำมูล + คำสมาส

การซ้อนคำมูล กับคำมูลกับคำมูลกับคำสมาส หมายความว่า
หน่วยแรกหน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล ส่วนที่สี่เป็นคำสมาส การซ้อนคำมูล ๓ หน่วย กับ
คำสมาส ๑ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

สิริสวัสดิพัฒน์ศุภผล

"...แลประสิทธิสิริสวัสดิพัฒน์ศุภผลในใต้ละอองธุลีพระบาท..."

จ.ม. เหตุ ร.ศ.๒๕๑๘/๕๘

๗) คำสมาส + คำมูล + คำประสม + คำประสม

การซ้อนคำสมาส กับคำมูลกับคำประสมกับคำประสม หมาย
ความว่าหน่วยแรกเป็นคำสมาส หน่วยที่สองเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำประสม
การซ้อนคำสมาสกับคำมูลกับคำประสม ๒ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

อาณาประชาราษฎร์ไพร่บ้านพลเมือง

"อย่าให้คบกันเป็นโจรผู้ร้ายตัดพอกฉกชิง น้อกระบัดเอาพัสดุ
ทองเงินเครื่องสัมฤทธิ์ของสมณะชีพราหมณ์ อาณาประชาราษฎร์ไพร่บ้านพลเมือง ลูกค้ำวณิชทางบก
ทางเรือ..."

ประชุมพงศ.๗๗๓/๘๒

๘) คำสมาส + คำมูล + คำมูล + คำประสม

การซ้อนคำสมาส กับคำมูลกับคำมูลกับคำประสม หมายความว่า
ว่าหน่วยแรกเป็นคำสมาส หน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล หน่วยที่สี่เป็นคำประสม

การซ้อนคำสมาสกับคำมูล ๒ หน่วย กับคำประสม มีตัวอย่าง
ในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

อนาประชาราษฎร์ไพร่พลเมือง

"อนาประชาราษฎร์ไพร่พลเมืองจึงได้ความยากแค้นเดือน
ร้อนไฟร้อท้งหมูและไฟร้อบ้านพลเมืองจึงร้างโรย..."

ก.ม. ๓/๑๘๓

๘) คำประสม + คำมูล + คำมูล + คำมูล

การซ้อนคำประสม กับคำมูลกับคำมูลกับคำมูล หมายความว่า
ว่าหน่วยแรกเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สองถึงหน่วยที่สี่เป็นคำมูล การซ้อนคำประสมกับคำมูล ๓
หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเช่น

คำคำนับภษาภาษีส่วย

"หลวงเพชรศิรีศรีสมุทรสงคราม หลวงสมุญถือศักดิ์นา ๑๒๐๐
ฝ่ายซ้ายถือตรารูปนาคนอนบนแท่นขึ้นกรมคลังได้เรียกล่วยอากรในที่ได้รับคำคำนับภษาภาษีส่วย"

ประชุมพงศ. ๓๓๓/๑๐

พระภิกษุสงฆ์สมณะบวรพชิต

"...ประดับด้วยอุโบสถาคารวิหาร เสนาสนะน้อยใหญ่ให้
ประณีตงดงามดี สมควรเป็นที่อยู่แห่งพระภิกษุสงฆ์สมณะบวรพชิตปฏิบัติสมณะกิจตามธรรมวินัย"

ประกาศ ร. ๔ ล.๑/๑๑

๑๐) คำประสม + คำมูล + คำประสม + คำประสม

จากการซ้อนคำประสมกับคำมูลกับคำประสมกับคำประสม
หมายความว่าหน่วยแรกหน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล
การซ้อนคำประสม ๓ หน่วยกับคำมูล ๑ หน่วยมีตัวอย่างใน
เอกสารเพียงคำเดียวคือ

ทุกข์ร้อนลำบากยากเข็ญแค้นเคือง

"จะรู้สึกน้ำใจท่านผู้เป็นต้นตระกูลของเราว่ามีความอัปยศ
ทุกข์ร้อนลำบากยากเข็ญแค้นเคืองสักเพียงใด..."

จ.ม. เหตุความทรงจำ / ๒๓๗

๑๑) คำประสม + คำประสม + คำมูล + คำมูล

การซ้อนคำประสมกับคำประสมกับคำมูลกับคำมูล หมายความว่าหน่วยแรกกับหน่วยที่สองเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำมูล

การซ้อนคำประสม ๒ หน่วยกับคำมูล ๒ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ที่ไร่ที่นา เรือกสวน

"มาตราหนึ่งมีกรมธรรมาแห่งแกลงใต้ว่าชายฝากที่ไร่ที่นา เรือกสวนไว้แก่กันท่านให้ไถ่ถอนกันแต่ใน ๑๐ ปี ลงมา"

ก.ม. ๓/๓๙๑

๑๒) คำประสม + คำประสม + คำประสม + คำมูล

การซ้อนคำประสมกับคำประสมกับคำประสมกับคำมูล หมายความว่าหน่วยแรกกับหน่วยที่สองและหน่วยที่สามเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สี่เป็นคำมูล

การซ้อนคำประสม ๓ หน่วย ซ้อนกับคำมูล ๑ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ข้าหลวงสาวใช้ข้าทาสบริวาร

"... จึงส่งพระราชธิดาองค์หนึ่งซึ่งมีพระรูปลักษณะงามเลิศ พึงเจริญพระชนม์ได้ ๑๑ พรรษา พร้อมด้วยข้าหลวงสาวใช้ข้าทาสบริวาร"

คำให้การ /๖๑

๑๓) คำซ้อน + คำมูล + คำมูล + คำมูล

การซ้อนคำซ้อนกับคำมูลกับคำมูลกับคำมูลหมายความว่าหน่วยแรกเป็นคำซ้อน ส่วนหน่วยที่สอง หน่วยที่สามกับหน่วยที่สี่เป็นคำมูล

การซ้อนคำซ้อน ๑ หน่วยกับคำมูล ๓ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสาร เช่น

ทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์ซ่อมแปลง

"ให้...ตั้งเดือนพระหลวงขุนหมื่น กรมการชักชวนลับบุรุษทายก

ทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์ซ่อมแปลงขึ้นไว้ให้รุ่งเรืองสุกใส จะได้กลลสืบไป"

ประชุมพงศ. ๗๓/๘๙

ลบลือนทาลายหายสูญ

"อย่าให้รู้ลบลือนทาลายหายสูญ จงดำรงอยู่โดยจิรัฐติกาล"

คำให้การ. 1๒

๔.๑.๓ คำมูลซ้อนกับวลี

คำมูลซ้อนกับวลีหมายความว่าหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำมูล ส่วนที่เหลือจะเป็น

วลี คำมูลซ้อนกับวลี แบ่งออกได้ ๔ พวก คือ

- ๑) คำมูล + นามวลี
- ๒) คำมูล + กริยาวลี
- ๓) คำมูล + วิเศษณ์วลี
- ๔) นามวลี + คำมูล
- ๕) กริยาวลี + คำมูล

๑) คำมูล + นามวลี

การซ้อนคำมูล กับนามวลี หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นนามวลีเช่นคำว่า "ศัตรูหมู่ปัจจามิตร" เกิดจากการซ้อนคำมูล "ศัตรู" กับนามวลี "หมู่ปัจจามิตร" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำมูล กับนามวลี มีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำคือ

ศัตรูหมู่ปัจจามิตร

"...แล้วจึงพระราชทานพรว่า เจ้าจะออกไปท่ายุทธหัตถ์กับข้าศึกในคราวนี้ จงมีชัยชนะแก่ศัตรูหมู่ปัจจามิตร"

คำให้การ 1๘๐

อนาคตภายภาคหน้า

"โปรดเปลี่ยนสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ได้สุขในอนาคตภายภาคหน้า"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๑๗

๒) คำมูล + กริยาวลี

การซ้อนคำมูล กับกริยาวลี หมายความว่า หน่วยแรกของคำซ้อนเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นกริยาวลี เช่นคำว่า "จุดีม้วยชีพ" ที่เกิดจากการซ้อนคำมูล "จุดี" กับกริยาวลี "ม้วยชีพ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำมูล กับกริยาวลี มีตัวอย่างในเอกสาร เช่น

จุดีม้วยชีพ

"แลชีวิตรคนทั้งหลายรู้ตายรู้ม้วยถึงอินทพรหมเทพบุตรก็จุดีม้วยชีพดุจเดียว"

ก.ม. ๓/๔๑๔

ทวีมากขึ้น

"... จะมาประมวลพระราชทรัพย์ให้ทวีมากขึ้นไปนั้น..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๓๘

ดุชนิกาวนิงอยู่

"... แล้วพนายมราชบอกการกุศลอันสัตว์ผู้นั้นได้กระทำแต่ชาติก่อนสัตว์ผู้นั้นก็มีอาจจะได้ด้วยอกุศลกรรมให้ผล พนายมราชก็ดุชนิกาวนิงอยู่"

จารึกวัดโพธิ์/๑๔๒

ระปิดริในใจ

"... อยู่มาสบวันดีจึงพระมณา เถรก็ระปิดริในใจ แลมารจนามหาเจตีย์มีข้างรอบ"

หลัก ๔๘/ค.๑/บ.๑๔-๑๖

วางมิได้วาง

"ถ้าแลพระนันทนตอกันมีสิ่งของวางมิได้วางกันก็ดี"

ก.ม. ๓/๔๐๘

สูงจรดไม่สูงจรด

"เมืองหัวพันทั้งหกจะสูงจรดไม่สูงจรด จะดูใจพวกเมืองหัวพันทั้งหกสักครั้ง
หนึ่งก่อนนั้นก็ตาม แต่ธรรมดาเสนาบดีปรึกษาเห็นพร้อมกันนั้นเกิด"

ประชุมพงศ. ๖.๓/๘๓

ห้ามอย่าให้

"แต่มีสืบไปเมื่อหน้าห้ามอย่าให้ผู้ใดต่อเรือสำเภาแต่อาเพอใจเป็นอันขาด
ทีเดียว"

ก.ม. ๓/๓๗๑

"ห้ามอย่าให้ไปเที่ยวชกตีวิวาทตามถนนหนทางที่บ้านเรือนเขตแดน
ผู้อื่นเป็นอันขาด"

ประกาศ ๖.๔ ล.๑/๑๒๘

๓) คำมูล + วิเศษณ์วลี

การซ้อนคำมูลกับวิเศษณ์วลี หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำมูล ส่วน
หน่วยที่สองเป็นวิเศษณ์วลี เช่นคำว่า "ฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์" เกิดจากการซ้อนคำมูล"ฉกรรจ์" กับ
วิเศษณ์วลี "ไม่ฉกรรจ์" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับวิเศษณ์วลี เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน
เท่านั้น และมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำ คือ

ฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์

"พระราชทานให้เป็นรางวัลแก่ผู้ที่น่าเรื่องความมากล่าวหรือยื่นเรื่องราว
นั้นตามความฉกรรจ์ไม่ฉกรรจ์"

ประกาศ ๖.๔ ล.๒/๑๓๗

สกรรมิสกรร

"ให้ทวนมันผู้ภาเร็นซ่อนแลผู้หนีด้วยลาวคนหนึ่งโดยสกรรมิสกรร..."

ก.ม. ๓/๓๓๑

๔) นามวลี + คำมูล

การชื่อนามวลีกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นนามวลี ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่นคำว่า "ผู้ใดใคร" เกิดจากการชื่อนามวลี "ผู้ใด" กับคำมูล "ใคร" เป็นต้น

การชื่อนามวลีกับคำมูล มีตัวอย่างในเอกสารเช่น

ผู้ใดใคร

"มิผู้ใดใครจงทนถามหาผู้ใหญ่ (ใส่) สวรรจาร์ในจารึกนี้..."

หลัก ๔๕/ค.๑/ป.๓๒-๓๓

ฝูงปลาอาหาร

"มิพรณฝูงปลาอาหารให้เห็นประจักษ์แก่ข้าทูลละอองฯ ทั้งปวง"

ประชุมพงศ. ๑๕/๓๑

หมู่ไพรพลทหาร

"ไยการลูกขุนพ่อเรือนหมู่ไพรพลทหารโทษอาชญาแลช่างม้างาเชือก..."

ก.ม. ๓/๓๘

๕) กริยาวลี + คำมูล

การชื่อนกริยาวลีกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นกริยาวลี ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำมูล เช่นคำว่า "กระทำกาลกิริยาตาย" เกิดจากการชื่อนกริยาวลี "กระทำกาลกิริยา" กับคำมูล "ตาย" เป็นต้น

การชื่อนกริยาวลีกับคำมูล มีตัวอย่างในเอกสารเช่น

กระทำกาลกิริยาตาย

"ปะปฏิบัติไปตามตามาตราบเจ้าจนไปตามตามตาทั้งสองกระทำกาลกิริยาตาย"

ก.ม. ๓/๘

กระถานะมีสการคารบ

"...ว่าอาดมานี้ เทพามะนุษยทั้งปวง กระถานะมีสการคารบ เป็นบูชาทั้งนี้
เพราะอำนาจอาดมาหามีได้"

ก.ม. ๓/๕๑๓

กระถาสการะบูชา

"แต่จะให้ เทพาทังปวง กระถาสการะบูชา ซึ่งพระลาคนาอันบริสุทธิ์นี้ให้
ผลพ้นจากสงสารทุกข..."

ก.ม. ๓/๕๑๒

ทรงมีตำรัสสืบช

"แล้วบาทหลวง เซิมเสด็จไปประทับทรงก่อกฤษและ ทรงมีตำรัสสืบช ขอบใจ
บาทหลวง"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๒๔/๔๕

ทำกาลกิริยาตาย

"นานมาพระมหาบุรุษราชชอกสูภิเนษกรรมม์ พราหมณ์ทั้ง ๗ ทำกาลกิริยาตาย"

จารีการัดโพธิ์ /๕๒

มีพระราชดำรัสปราไสย, มีพระราชดำรัสปราศรัย

"มีพระราชดำรัสปราไสย แลถวายกับปิยมูลแก่พระสงฆ์ทั้งปวงตามสมควร"

จ.ม. เหตุ พ.ศ. ๒๔๓๓/๘๑

"มีพระราชดำรัสปราศรัย บรรดาราชฎรตามสมควรแล้วพระราชทาน
เสมาเด็ก... เกาะช่างนี้ เป็นทั้งดงามแลมีลาธารน้ำดกด้วย"

จ.ม. เหตุรบเลด็จ ร.๕/๑๗

เสด็จพระราชดำเนินไป

"ครั้นมาถึงแผ่นดินสมเด็จพะจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ เสด็จพระราชดำเนิน
ไปพระอารามใดก็ดี..."

ประกาศ ร. ๕ ๑.๑/๔๘

๔.๑.๔ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี

คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม

๔.๑.๔.๑ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี ๓ หน่วย

๔.๑.๔.๒ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี ๔ หน่วย

๔.๑.๔.๑ คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี ๓ หน่วย

คำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี ๓ หน่วย หมายความว่าหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำมูล ส่วนที่เหลือเป็นคำที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจจะเป็น คำสมาส คำประสม คำซ้อนก็ได้ และ เป็นวลีซึ่งอาจจะเป็นนามวลีหรือกริยาวลีก็ได้

การซ้อนคำมูลซ้อนกับคำที่สร้างแล้วและวลี ๓ หน่วย แบ่งออกได้

๑๒ พวก คือ

- ๑) คำมูล + คำสมาส + นามวลี
- ๒) คำมูล + นามวลี + คำมูล
- ๓) คำมูล + คำประสม + นามวลี
- ๔) คำมูล + คำมูล + กริยาวลี
- ๕) คำประสม + กริยาวลี + คำมูล
- ๖) คำสมาส + กริยาวลี + คำมูล
- ๗) คำซ้อน + นามวลี + คำมูล
- ๘) คำซ้อน + คำประสม + กริยาวลี
- ๙) นามวลี + คำมูล + คำมูล
- ๑๐) นามวลี + คำมูล + คำสมาส
- ๑๑) กริยาวลี + คำมูล + คำมูล
- ๑๒) กริยาวลี + คำมูล + คำประสม

๑) คำมูล + คำสมาส + นามวลี

การซ้อนคำมูลกับคำสมาสกับนามวลี หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำมูล หน่วยที่สองเป็นคำสมาส ส่วนหน่วยที่สามเป็นนามวลี เช่น คำว่า "อริราชศัตรูหมู่ปัจจามิตร" เป็นคำซ้อนที่เกิดจากการซ้อนคำมูล "อริ" กับคำสมาส "ราชศัตรู" กับนามวลี "หมู่ปัจจามิตร" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำสมาสกับนามวลี เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายกันเท่านั้น และมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำ คือ

อริราชศัตรูหมู่คัสการ

"ทรงมีชัยชนะอริราชศัตรูหมู่คัสการทุกทิศานุทิศ"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๓๘

อริราชศัตรูหมู่ปัจจามิตร

"นิรโคกนิรภัยเสวยสวัสดิ์มีชัยแก่อริราชศัตรูหมู่ปัจจามิตรเป็น

นิจนินทรเทอย"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๓๐

๒) คำมูล + นามวลี + คำมูล

การซ้อนคำมูลซ้อนกับนามวลีกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สองเป็นนามวลี เช่น คำว่า "ศัตรูหมู่ปรปักษ์ไพรี" เป็นคำซ้อนที่เกิดจากการคำมูล "ศัตรู" กับนามวลี "หมู่ปรปักษ์" กับคำมูล "ไพรี" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับนามวลีกับคำมูล เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ศัตรูหมู่ปรปักษ์ไพรี

"แลปฏิบัติต่องตามพระธรรมวินัยนั้นถวายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงเจริญสิริสวัสดิ์ศุภภาพดำรงในสิริราชสมบัติสืบกาลนานและให้พ้นศัตรูหมู่ปรปักษ์ไพรีอันเหน็ดเหนื่อย"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๕๘

๓) คำมูล + คำประสม + นามวลี

การซ้อนคำมูลกับคำซ้อนกับนามวลี หมายความว่าหน่วยแรกเป็นคำมูลหน่วยที่สองเป็นคำซ้อน ส่วนหน่วยที่สามเป็นนามวลี เช่น คำว่า "ญาติพี่น้องพวกพงศ์" เกิดจากการซ้อนคำมูล "ญาติ" กับคำประสม "พี่น้อง" และนามวลี "พวกพงศ์" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำประสมกับนามวลี เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันและมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำคือ

ญาติพี่น้องพวกพงศ์

"อย่าให้ทำแก่ญาติพี่น้องพวกพงศ์สมเด็จพระมหาธรรมราชา อีราชเจ้า เจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช เจ้าพระยามหาเสนา เจ้าพระยามหาเทพให้โลนิตดกลงในแผ่นดิน"

ประชุมพงศ. ๖๔/๒๓

ญาติพี่น้องพี่น้องพันธุ์

"ถ้าบุตรอันเกิดด้วยกันก็ดี แลลูกอันมาข้างสามีภริยากีดีแล ญาติพี่น้องพี่น้องพันธุ์ก็ดีหาไม้ได้ มีแต่บุตรอันขอท่านมาเลี้ยงที่ควรจะได้มรดกนั้นให้ได้ทรัพย์สินแบ่งปันสองส่วน"

ก.ม. ๓/๓๕๐

๔) คำมูล + คำมูล + กริยาวลี

การซ้อนคำมูลกับคำมูลและนามวลี หมายความว่า หน่วยแรกกับหน่วยที่สองเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามเป็นกริยาวลี เช่น คำว่า "ลิ้นหลบหนีไป" ที่เกิดจากการซ้อนคำมูล "ลิ้น" กับคำมูล "หลบ" กับกริยาวลี "หนีไป" เป็นต้น

การซ้อนคำมูลกับคำมูลกับกริยาวลี มีตัวอย่างในเอกสาร เช่น ลิ้นหลบหนีไป

"เรามีกรรมจาลิ้นหลบหนีไป"

จ.ม. ปักษ์ใต้ / ๒๒๗

เลือกถ้อยน้อยไป

"ติดพันถาวรยั่งยืนไม่ห่างเหิน เลือกถ้อยน้อยไป"

ประกาศ ร.๔ ฉ.๑/๑๘๔

ใ้หน่วยกระทำบูชา

"ให้ผู้ใดใ้วันบกระทำบูชาพระศรีรัตนมหาธาตุและพระศรีมหาโพธิ

ว่าไซ้มีผลานิสงค์ พรา้เสมอตั้งได้นบตนพระ เปนเจ้าบ่างและ"

หลัก ๓/ต.๑/บ.๑๒ - ๑๔

ใ้วันบทำบูชา

"ใ้ฝูง เทพยาคาและ... ทั้งหลายได้ใ้วันบทำบูชา"

หลัก ๘/ต.๑/บ.๘ - ๙

๔) ค่าประสม + กริยาวลี + คำมูล

การช้อนค่าประสมกับกริยาวลีกับคำมูล หมายความว่า หน่วย

แรกเป็นค่าประสม หน่วยที่สองเป็นกริยาวลี ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่น คำว่า "ร่วมเย็นเป็นสุข
สำราญ" เป็นคำที่เกิดจากการช้อน ค่าประสม "ร่วมเย็น" กับกริยาวลี "เป็นสุข" กับคำมูล
"สำราญ" เป็นต้น การช้อนค่าประสมกับกริยาวลีกับคำมูล เกิดจากการช้อนคำที่มีความหมาย
เหมือนกันเท่านั้นและ มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ร่วมเย็น เป็นสุขสำราญ

"ได้มีโภคสมบัตินั่งคั่งตั้งปักแผ่นอยู่ในพระราชอาณาจักรสยาม

โดยความร่วมเย็น เป็นสุขสำราญอยู่ทุกเมื่อ"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๘๕

๑) คำสมาส + กริยาวลี + คำมูล

การช้อนคำสมาสกับกริยาวลีกับคำมูล หมายความว่า หน่วย

แรกเป็นคำสมาส หน่วยที่สองเป็นกริยาวลี ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่น คำว่า "นมัสการ
กระทำสักการบูชา" เกิดจากการช้อนคำสมาส "นมัสการ" กับกริยาวลี "กระทำสักการ" กับ
คำมูล "บูชา" เป็นต้น

การซ้อนคำสมาสกับกริยาวลีกับคำมูล เกิดจากการซ้อนคำ
ที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำคือ

นมัสการกระทำสักการบูชา

"จะได้เป็นที่ชักชวนกันมานมัสการกระทำสักการบูชาเป็นนุญ
กริยามลานิสงค์ให้บังเกิดในสุคติทั่วกัน"

คำให้การ/๕๐

นมัสการกระทำสักการบูชา

"เพื่อให้เทพยตามนุษย์ทั้งปวงมาพบเห็นเป็นที่บังเกิดความ
ศรัทธาเลื่อมใสได้นมัสการกระทำสักการบูชา"

คำให้การ/๒

๗) คำซ้อน + นามวลี + คำมูล

การซ้อนคำซ้อนกับนามวลีกับคำมูล หมายความว่า หน่วย
แรกเป็นคำซ้อน หน่วยที่สองเป็นนามวลี ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่น คำว่า "พี่น้องพี่น้องพันธุ์ญาติ"
เป็นคำที่เกิดจากการคำซ้อน "พี่น้อง" ซ้อนกับนามวลี "พี่น้องพันธุ์" กับคำมูล "ญาติ" เป็นต้น
การซ้อนคำซ้อนกับนามวลีกับคำมูล เกิดจากการซ้อนคำที่มี
ความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำ คือ

พี่น้องพี่น้องพันธุ์ญาติ

"มาตรฐานหนึ่ง เชนใจขาดแคลนเอาบุตรภรรยาพี่น้องพี่น้องพันธุ์
ญาติทาชายหญิงช่างม้าโคกระบือสรรพสิ่งใด ๆ มาขายแก่ท่าน..."

ก. ม. ๓ / ๓๑๗

พี่น้องพี่น้องพันธุ์ญาติกา

"ถ้าพี่น้องพี่น้องพันธุ์ญาติกาสักมาเอาไสรยไพรฟ้าข้าคนผู้ใด ๆ
แลเป็นโจรรุกรันปล้นสดมภ์สิ่งของท่านทอดโอนฎีกาไปถึงมุนนายพญาบานผู้ขึ้น ให้ส่งมันผู้ร้ายมา
ให้แก่กระลาการพิจารณา ท่านหนีให้เบียดบังมันผู้ร้ายไว้เลย"

ก. ม. ๓ / ๔๓๔

๘) คำซ้อน + คำประสม + กริยาวลี

การซ้อนคำซ้อน กับคำมูลซ้อนกับคำประสมกับกริยาวลี หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำซ้อน หน่วยที่สองเป็นคำประสมส่วนหน่วยที่สามเป็นกริยาวลี เช่น คำว่า "หักพังยับเยินเสียหาย" เกิดจากการซ้อนคำซ้อน "หักพัง" กับคำประสม "ยับเยิน" กับกริยาวลี "เสียหาย" เป็นต้น

การซ้อนคำซ้อนกับคำประสมกับกริยาวลี เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเท่านั้น และมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

หักพังยับเยินเสียหาย

"ถ้าผู้ใดชักว่าวไม่ระวังให้สายป่านขาดไปถูกต้องของหลวง แล้วความอารามให้หักพังยับเยินเสียหาย จะเอาตัวเจ้าของว่าวเป็นโทษตามรับสั่ง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๘๓

๙) นามวลี + คำมูล + คำมูล

การซ้อนนามวลี กับคำมูลกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นนามวลี ส่วนหน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่น คำว่า "พวกห้องพงค์พันธุ์" ที่เกิดจากการซ้อนนามวลี "พวกห้อง" กับคำมูล "พงค์" กับคำมูล "พันธุ์" เป็นต้น

การซ้อนนามวลี กับคำมูลกับคำมูล เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

พวกห้องพงค์พันธุ์

"พระฤทธิเทวาเจ้าเมือง...กลัวพระบารมีส่งตัวเจ้านคร กับพวกห้องพงค์พันธุ์ทั้งละครผู้หญิงเครื่องประดับเงินทองราชทรัพย์สิ่งของส่งถวายมาพร้อม"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๔

๑๐) นามวลี + คำมูล + คำสมาส

การซ้อนนามวลี กับคำมูลกับคำสมาส หมายความว่า หน่วยแรกเป็นนามวลี หน่วยที่สองเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำสมาส เช่น คำว่า "ฝูงปูครุเถรมหาเถร" ที่เกิดจากการซ้อนนามวลี "ฝูงปูครุ" กับคำมูล "เถร" กับคำสมาส "มหาเถร" เป็นต้น

การชื่อนนามวลีกับคำมูลกับคำสมาส เกิดจากการช้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสาร เพียงคำเดียวคือ

ฝูงปูครุ เถรมหาเถร

"วันเดือนดับเดือนโสกแปดวันวันเดือนเต็มเดือนบ่างแปดวัน

ฝูงปูครุเถรมหาเถร ขึ้นนั่ง เหนือชานหินสุทธธรรมแก่อุบาสก"

หลัก ๑/ค.๓/ป. ๑๓ - ๑๔

๑๑) กริยาวลี + คำมูล + คำมูล

การช้อนกริยาวลี กับคำมูลกับคำมูล หมายความว่า หน่วยแรกเป็นกริยาวลี หน่วยที่สองเป็นคำมูล หน่วยที่สามเป็นคำมูล เช่น คำว่า "ดีมี้องป่าวโรษณา" เกิดจากการช้อนกริยาวลี "ดีมี้อง" กับคำมูล "ป่าว" กับคำมูล "โรษณา" เป็นต้น

การช้อนกริยาวลี กับคำมูลกับคำมูล เกิดจากการช้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน เท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสาร เพียง ๒ คำคือ

ดีมี้องป่าวโรษณา

"ให้ดีมี้องป่าวโรษณาแก่ผู้มีช่างม้าโคกระบือให้ผูกถือไว้

อย่าให้ปล่อยปละละ เสียให้เลี้ยงโดยขนาด"

ก.ม. ๓ / ๓๓๖

ทรงพระราชดำริตริตรวง

"พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระเนตรที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ทรงพระราชดำริตริตรวงในการจะทําบูรณะแผ่นดินให้เรียบร้อย สำเร็จประโยชน์ทั่วถึง"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๑

๑๒) กริยาวลี + คำมูล + คำประสม

การช้อนกริยาวลี กับคำมูลกับคำประสม หมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำกริยาวลี หน่วยที่สองเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สามเป็นคำประสม เช่น คำว่า

"มีพระราชดำรัสปราศรัยใต้ถาม" เกิดจากการซ้อนคำกริยาวลี "มีพระราชดำรัส" กับคำมูล "ปราศรัย" กับคำประสม "ใต้ถาม" เป็นต้น

การซ้อนกริยาวลี กับคำมูลกับคำประสม เกิดจากการซ้อน คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

มีพระราชดำรัสปราศรัยใต้ถาม

"มีพระราชดำรัสปราศรัยใต้ถามถึงทุกข์สุขของอาณาประชา
ราษฎรตามลมคาร"

จ.ม. เหตุวิปลาศ ร.๕/๑๔

๕.๑.๔.๒ คำมูลซ้อนกับวลีกับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย

คำมูลซ้อนกับวลีกับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย หมายความว่าหน่วย ใดหน่วยหนึ่ง เป็นคำมูล ส่วนที่เหลือจะเป็นวลี คือกริยาวลีและคำที่สร้างแล้ว การซ้อนคำมูล กับวลี กับคำที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย ปรากฏเพียงลักษณะเดียว คือ

กริยาวลี + คำมูล + คำมูล + คำประสม

การซ้อนกริยาวลี กับคำมูลกับคำมูล กับคำประสม หมายความว่า หน่วยแรกเป็นกริยาวลี หน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำมูล ส่วนหน่วยที่สี่เป็นคำประสม เช่น คำว่า "มีพระราชดำรัสทักทายปราศรัยตรัสใต้ถาม" เกิดจากการซ้อนกริยาวลี "มีพระราชดำรัส" กับคำมูล "ทักทาย" กับคำมูล "ปราศรัย" และคำประสม "ตรัสใต้ถาม" เป็นต้น

การซ้อนกริยาวลี กับคำมูลกับคำมูลกับคำประสม เกิดจากการ ซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เท่านั้นและมีตัวอย่างใน เอกสาร เพียงคำเดียวคือ

มีพระราชดำรัสทักทายปราศรัยตรัสใต้ถาม

"ความสนทนสนมในเวลาทีเสด็จประพาสใต้มีพระดำรัสทักทาย
ปราศรัยตรัสใต้ถามสุทุกข์ของราษฎรไม่ถือพระราชอิสริยยศ"

จ.ม. เหตุวิปลาศ ร.๕/๕๔

๕.๑.๔ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี

คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๕.๑.๔.๑ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๒ หน่วย

๕.๑.๔.๒ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๓ หน่วย

๕.๑.๔.๑ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๒ หน่วย

คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๒ หน่วย หมายความว่าหน่วยหนึ่งเป็นคำที่สร้างแล้วคือคำประสม ส่วนที่เหลือจะเป็นวลีคือ กริยาวลี

คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๒ หน่วย แบ่งออกเป็น ๔ พวก คือ

๑) คำประสม + กริยาวลี

๒) คำสมาส + นามวลี

๓) กริยาวลี + คำประสม

๔) คำสมาส + กริยาวลี

๑) คำประสม + กริยาวลี

การซ้อนคำประสมกับกริยาวลีหมายความว่า หน่วยแรกเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นกริยาวลี เช่น คำว่า "ร่วมเย็นเป็นสุข" เกิดจากคำประสม "ร่วมเย็น" ซ้อนกับกริยาวลี "เป็นสุข" ทั้งสองหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกันเป็นต้น

การซ้อนคำประสมซ้อนกับกริยาวลีมีตัวอย่างในเอกสาร เช่น
ปลุกฝังหยิ่งรากล

"พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ปลุกฝังหยิ่งรากลชาติให้มั่นคงถาวร"

รรมเขียนเป็นสันติลจ

"ข้าพระพุทธเจ้าในนามแห่งมิชชันนารีโรมันคาทอลิกผู้ได้มาตั้ง
การบำรุงกุศลกิจและศาสนกิจในสยามรัฐสยามราชอาณาจักรอาณาเขตต์โดยรรมเขียนเป็นสันติลจ"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๙/๗๕

รรมเขียนเป็นลจ

"...ซึ่งทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงข้าพระบาททั้งสองให้มี
ความรรมเขียนเป็นลจ..."

คำให้การ / ๒๗

"...ก็เพราะเหตุรู้สึกพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงอุปการแก่
ชนทั่วไปให้ได้รับความรรมเขียนเป็นลจทั่วหน้ากัน"

พระราชดำรัส ร.๖/๑๑

"ประชาชนทั้งหลายได้อยู่รรมเขียนเป็นลจสืบสายมา"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๑/๔๕

๒) สมาส + นามวลี

การซ้อนคำสมาสกับนามวลีหมายความว่าหน่วยแรกเป็น
คำสมาส ส่วนหน่วยที่สองเป็นนามวลี เช่นคำว่า "ราชศัตรูหม่งปัจจามิตร" เกิดจากคำสมาส
"ราชศัตรู" ซ้อนกับนามวลี "หม่งปัจจามิตร" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน

การซ้อนคำสมาสกับนามวลีมีตัวอย่างในเอกสารเพียง
คำเดียวคือ

ราชศัตรูหม่งปัจจามิตร

"ราชศัตรูหม่งปัจจามิตรภายนอกภายในจักพ่ายแพ้พระบรม-
เดชาานุภาพทุกเมื่อ"

จ.ม. เหตุ ร.ศ. ปี ๒๔๑๙/๑

๓) กริยาวลี + คำประสม

การซ้อนกริยาวลีกับคำประสมหมายความว่าหน่วยแรกเป็นกริยาวลี ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำประสม เช่นคำว่า "ทรงพระประสาทเลื่อมใส" เกิดจากกริยาวลี "ทรงพระประสาท" ซ้อนกับคำประสม "เลื่อมใส" ทั้งสองมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนกริยาวลี กับคำประสม เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ทรงพระประสาทเลื่อมใส

"ฝ่ายพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประสาทเลื่อมใสบริจาตพระราชทรัพย์ทรงพระราชอุทิศไปในพระศาสนาเป็นอันมาก"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๗

๔) คำสมาส + กริยาวลี

การซ้อนคำสมาสกับกริยาวลีหมายความว่าหน่วยแรกเป็นคำสมาส ส่วนหน่วยที่สองเป็นกริยาวลี เช่นคำว่า "ภินทนาการแตกออก" เกิดจากการคำสมาส "ภินทนาการ" ซ้อนกับกริยาวลี "แตกออก" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำสมาสซ้อนกับกริยาวลี เกิดจากคำที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้นและมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียว คือ

ภินทนาการแตกออก

"นายนิริยบาลเอาสายบรรทัดติดกายสัตว์นรกให้ภินทนาการแตกออก"

จารึกวัดโพธิ์/๑๔๔

๔.๑.๔.๒ คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๓ หน่วย

คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๓ หน่วย หมายความว่าหน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นคำที่สร้างแล้วคือคำซ้อนและคำประสม ส่วนที่เหลือจะเป็นวลี คือนามวลี คำที่สร้างแล้วซ้อนกับวลี ๓ หน่วยแบ่งออกได้ ๒ พวก คือ

๑) คำซ้อน + คำประสม + นามวลี

๒) กริยาวลี + คำซ้อน + คำซ้อน

๑) คำซ้อน + คำประสม + นามวลี

การซ้อนคำซ้อนซ้อนกับคำประสมกับนามวลีหมายความว่า
หน่วยแรกกับหน่วยที่สองเป็นคำซ้อน ส่วนหน่วยที่สามเป็นนามวลี เช่นคำว่า "ลูกหลานพี่น้อง
ห้องพันธุ" เกิดจากการซ้อนคำซ้อน "ลูกหลาน" กับคำประสม "พี่น้อง" และนามวลี "ห้องพันธุ"
ทั้ง ๓ หน่วยมีความหมายคล้ายกัน เป็นต้น

การซ้อนคำซ้อนกับคำประสมกับนามวลีมีตัวอย่างใน เอกสาร

๒ คำคือ

ลูกหลานพี่น้องห้องพันธุ

"ถ้ามีพระโองการมาลงพระบันฑูลตรัสพระราชทานให้แต่งให้

แก้ลูกหลานพี่น้องห้องพันธุผู้ถึงมรณภาพนั้นฉันใดให้สมุหะมรดกตราไว้โดยตรัสสั่งนั้น"

ก. ม. ๓ / ๓๔๗

พี่น้องลูกหลานสาขามาติ

"มาตราหนึ่งถ้าแลพี่น้องลูกหลานสาขามาติไปรับราชการอยู่

เมืองไกล ให้เอาทรัพย์ซึ่งเป็นส่วนแบ่งปันแห่งผู้จะได้ฉันให้ผู้ได้พิจารณาจดหมายไว้"

ก. ม. ๓ / ๓๔๓

๒) กริยาวลี + คำซ้อน + คำซ้อน

การซ้อนกริยาวลี กับคำซ้อนกับคำซ้อนหมายความว่าหน่วย
แรกเป็นกริยาวลี ส่วนหน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นคำซ้อน เช่นคำว่า "ท่าพาณิชยกรรมแลก
เปลี่ยนค้าขาย" เกิดจากการซ้อนกริยาวลี "ท่าพาณิชยกรรม" กับคำซ้อน "แลกเปลี่ยน" กับ
คำซ้อน "ค้าขาย" ทั้งสามหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนกริยาวลีกับคำซ้อนกับคำซ้อนมีตัวอย่างใน เอกสาร

เพียงคำเดียว คือ

ทำพาณิชย์กรรมแลกเปลี่ยนค้าขาย

"...ฝูงพลเมืองรู้ท่ามาหากัน มีการกลักรรรมท่าไร่นา ทำ
พาณิชย์กรรมแลกเปลี่ยนค้าขาย ท่าการช่างหัตถกรรมเป็นต้นว่าจักสาน..."

คำให้การ / ๔๗

๕.๑.๖ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน

ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน หมายความว่าหน่วยทุกหน่วยเป็นค่าที่สร้างแล้วซึ่งอาจ
จะเป็นค่ากร่อน ค่าประสม ค่าสมาส ค่าแฝงหรือค่าซ้อนก็ได้ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกันแบ่งออกได้
เป็น ๓ กลุ่มคือ

๕.๑.๖.๑ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๒ หน่วย

๕.๑.๖.๒ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๓ หน่วย

๕.๑.๖.๓ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๔ หน่วย

๕.๑.๖.๑ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๒ หน่วย

ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๒ หน่วยหมายความว่าทั้งสองหน่วยเป็นค่า
ที่สร้างแล้ว ซึ่งอาจเป็น ค่ากร่อน ค่าสมาส ค่าประสม ค่าซ้ำ หรือค่าซ้อนก็ได้ ค่าที่สร้างแล้วซ้อน
กัน ๒ หน่วย แบ่งออกได้ ๑๒ พวกคือ

๑) ค่ากร่อน + ค่าประสม

๒) ค่าประสม + ค่าสมาส

๓) ค่าประสม + ค่าซ้อน

๔) ค่าประสม + ค่าประสม

๕) ค่าสมาส + ค่าแฝง

๖) ค่าสมาส + ค่าประสม

๗) ค่าสมาส + ค่าซ้อน

๘) ค่าสมาส + ค่าสมาส

๙) ค่าซ้อน + ค่าประสม

- ๑๐) คำซ้อน + คำสมาส
 ๑๑) คำซ้อน + คำซ้อน
 ๑๒) คำซ้ำ + คำซ้ำ

๑) คำกร่อน + คำประสม

การซ้อนคำกร่อน กับคำประสม หมายความว่าหน่วยแรก
 เป็นคำกร่อน ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำประสม เช่นคำว่า "ปชวารูปชิต"

การซ้อนเกิดจากคำว่า "ปชวา" ซึ่งเป็นคำกร่อน กับคำ
 ประสม "รูปชิต" ทั้งสองหน่วยมีความหมายตรงข้ามกัน การซ้อนคำกร่อนกับประสม มีตัวอย่างใน
 เอกสาร ๒ คำคือ

ปชวา*รูปชิต**

"อนึ่งอ้างปชวารูปชิตท่านให้สืบตั้งพยานคะราวาณนั้น ..."

ก.ม.๓/๒๒๐ :

*คำว่า "ปชวา" หรือ "ปะชวา" เป็นคำที่กร่อนมาจากคำเต็มว่า "ชีผ้าชวา" ซึ่งปรากฏ
 ตัวอย่างในจารึกหลักที่ ๘ คือศิลาจารึกวัดป่าแดงแผ่นที่ ๑ พุทธศักราช ๑๙๔๘ คือ

"สืบพันด้วยชีผ้าชวบรรจพระเจ้าเรามิได้..."

หลัก ๘ แผ่นที่ ๑ /บ.๑๘

"...ภิกษุสงฆ์ด้วยฝูงชีผ้าชวามาวลกันแล้วว่าดังนี้..."

หลัก ๘ แผ่นที่ ๑/บ.๒๒

**คำว่า "รูปชิต" มาจากคำบาลีสันสกฤต "รูป" ซ้อนกับคำสันสกฤตว่า "ชิต" เป็น "รูปชิต"
 คำนี้น่าจะเป็นคำสมาสโดยจะอ่านว่า "รูป-ปะ-ชิต" แต่คำนี้อ่านว่า "รูป-ชิต" ผู้วิจัยจึงจัดให้เป็น
 คำประสม

ปะชวานางซี

"ตราสีให้บูรณะอารามพระศรีรัตนมหาธาตุให้บริบูรณ์และแต่ง
ปะชวานางซี ๒๐๐ กับข้าพระเจ้าให้อยู่รักษาพระมหาธาตุ"

ประชุมพงศ. ๖๔/๕๑

๒) คำประสม + คำสมาส

การซ้อนคำประสม กับคำสมาสหมายความว่าหน่วยแรกเป็น
คำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำสมาส เช่นคำว่า "ข้าศึกราชศัตรู" เกิดจากการซ้อนคำประสม
"ข้าศึก" กับคำสมาส "ราชศัตรู" ทั้ง ๒ หน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำประสมกับคำสมาสมิตัวอย่างในเอกสาร ๘ คำ

คือ

ข้าศึกราชศัตรู

"อนึ่งถัดแลข้าศึกราชศัตรูมาตั้งแต่เมืองไกลพระเจ้าผู้เป็นเจ้า
ให้ไปรบพุ่งมิชัยแล้ว..."

ก.ม. ๓/๕๔๑

นักปราชญ์ราชบัณฑิต

"...แลนักปราชญ์ราชบัณฑิตอันอยู่แก่ธรรมและขุนนางผู้มี
บรรดาศักดิ์ดำรงราช..."

ก.ม. ๓/๒๑๕

ผู้พิพากษาตุลาการ

"...ต้องพรากจากผู้พิพากษาตุลาการไปในเวลากำลังจะ
ทอดสนิท..."

พระราชดำรัส ร.๖/๑๓๔

พระราชามหากษัตริย์

"อนึ่งอาตมาภาพพระภิกษุสงฆ์ได้ทราบต่อไปอีกว่าในเวลา
เสด็จพระราชดำเนินนั้น พระราชามหากษัตริย์และประธาน อธิบดีผู้ปกครองนครนั้น ๆ ได้กระทำ
ปัจจุคนาการต้อนรับเสด็จด้วยสักกัจจ เคารพ"

จ.ม. เหตุรับเสด็จ ร.๕/๔๔

พระอรหรรดาชีนาสพ

"เปนประเวณีเมืองไทพม่า เมืองรามัญถวายกะดินทานแก่
ภิกษุเจ้าพระวะษาแล้ว และออกพระวะษาในพระวิหารเสมาวงล้อมต่าง ๆ แลใกล้กันนั้น ก็มีมาแต่
ครั้งพระอรหรรดาชีนาสพ ผู้ทรงพระวิเนยไตรปิฎกนั้นมา เปนช้านาน トラบเท้าถึงสร้างกรุงศรี-
อยุธยา"

ก.ม. ๓/๔๔๗

ไพร่ฟ้าประชากร

"ครั้งนี้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แก่ไพร่ฟ้าประชากร
ให้อยู่ร่มเย็น เปนสุข"

ก.ม. ๓/๗๐๖

"จึงชักจูงใจไพร่ฟ้าประชากรให้มั่นคง"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๕๑

ร่วมเขียนสันติสุข

"...ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้รับความร่วมเขียนสันติสุขชัวกาล
นานแล้ว"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๘๘

ลูกขุนตุลาการ

"เรื่องความควรจะสัน กิจกให้ยึดยาว เปนข้าให้ราษฎรป่วย
การหาผลประโยชน์ เลี้ยงชีวิต อันเป็นธรรมตาของลูกขุนตุลาการที่แลหาผลในโรงในศาล"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๑๘

๓) คำประสม + คำซ้อน

การซ้อนคำประสม กับคำซ้อนหมายความว่าหน่วยแรกของคำซ้อนเป็นคำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำซ้อน เช่นคำว่า "นับถือสักการบูชา" เกิดจากการซ้อนคำประสม "นับถือ" กับคำซ้อน "สักการบูชา" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำประสมกับคำซ้อนมีตัวอย่างในเอกสารที่ศึกษา เช่น
นับถือสักการบูชา

"พระแก้วมรกตวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นของคู่แผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แล้วเป็นที่นับถือสักการบูชาแก่พระมหากษัตริราชเจ้าทุก ๆ
พระองค์มา"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๔๓

เมื่อแม่ เจื้อจาน

"...และ เมื่อเจื้อจานจากพวกอื่นที่ซัดแคลน..."

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๒๓

หลักตอ เลี่ยนหนาม

"ฟังอุสาหะศึกษาเล่า เรียนให้รอบรู้ดูแลเอาใจใส่ในคำภีร์
พระธรรมสาธน์อาจให้มีคุณวิเศษ... จะได้ตัดข้อคดีแห่งอนาประชาราษฎร์ในขอบเขตชั้นทเสม
พระราชอาณาจักรให้ปราศจากหลักตอ เลี่ยนหนาม"

ก.ม. ๓/๒๐

๔) คำประสม + คำประสม

การซ้อนคำประสม กับคำประสม หมายความว่าส่วนประกอบของคำซ้อนทั้งสองหน่วยเป็นคำประสม เช่นคำว่า "คำผวนคำหยาบ" เกิดจากการซ้อนคำประสม "คำผวน" กับคำประสม "คำหยาบ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำประสมกับคำประสม มีตัวอย่างในเอกสาร เช่น

กองหน้ากองหลัง

"...แลท้าวพญาหัวเมืองขุนหมื่นมนตรีมุขเสนาอำมาตราช-
โยธานายท้าวนายกองกองหน้ากองหลัง กองร้อยกองพันกองหมื่นกองแสนแลยกช้างม้าตั้งดาบโล่โล
ปืนไฟนำไม้ธนูหอกทวนยกไปต่อยุทธด้วยราชสีห์ดุร้ายไม่ทันไว้รบถอยออกชั่วตัวช้างหนึ่งให้ใส่ตรูไว้"

ก.ม.๓ / ๕๓

ข้าคนบ่าวไพร่

"...แลต้องยื้อชักเอาข้าคนบ่าวไพร่ตนไปทูลกองตีตำจานอง
ใส่ชื่อคาไซ่ตรวน..."

ก.ม.๓/๕๐๓

"เมื่อท่านผู้มีบรรดาศักดิ์ผู้ใดมีข้าคนบ่าวไพร่ไปตั้งทำไร่ท่านา..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๐๑

คดีโลกย์คดีธรรม

"ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ผู้ทรงทศพิศราชธรรม...ตรัสสั่งสนทนาด้วยคดีโลกย์คดีธรรมต่าง ๆ"

ก.ม.๓ / ๓๗๗

คำผวนคำหยาบ

"...อนึ่งสิ่งใดเรียกเป็นคำผวนคำหยาบ ห้ามมิให้กราบทูล"

จ.ม. เหตุ ร.๒/๑๒

พระเนตรพระกรรม

"...ได้ทรงตั้งให้ขุนชินราชเป็นเสนาบดีบังคับบัญชาการต่าง
พระเนตรพระกรรมของพระองค์"

คำให้การ / ๗๑

"ผู้ครองฝ่ายสยามได้ทรงเห็นแก่พระราชไมตรีกรุงลอนดอน
จึงโปรดตั้งผู้ต่างพระเนตรพระกรรมไปคิดปรึกษาจัดการนั้นได้สำเร็จโดยเร็วโดยเรียบร้อยด้วย"

พระราชสาส์น ร.๔ / ๔๘

สินจ้างสินบน

"...คือพิจารณาความถึงซึ่งอำนาจแห่งโลกเหนแก่กลางะ

โลกามิศ ยินดีในสินจ้างสินบนเข้าด้วยฝ่ายโจทฝ่ายจำเลย"

ก.ม. ๓/๒๓๗

"ฝ่ายผู้ที่เชือกก็สอดแผลเสียสินจ้างสินบนให้มากระทำกันบ้าง"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๑๘๘

ลูกอ้ายลูกเอื้อย

"๒ มาตราหนึ่ง ชายทหารหญิงทหารสมรสด้วยกันเกิดลูก

หญิงชายแต่คนหนึ่งสองขึ้นไปถึง	๑๑ } ๑๒ }	คนกิติ แลลูก	} }	อ้าย	} กิติลูกหัวปีให้แก่ฝ่ายแม่"
				เอื้อย	

ก.ม. ๓/ ๑๘๒

๕) คำสมาส + คำแผลง

การซ้อนคำสมาส กับคำแผลงหมายความว่าหน่วยแรกของคำซ้อนเป็นคำสมาส ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำแผลง เช่น คำว่า "วัฒนาการจาเวิญ" เกิดจากคำสมาส "วัฒนาการ" ซ้อนกับคำแผลง "จาเวิญ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน

การซ้อนคำสมาสกับคำแผลง มีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

วัฒนาการจาเวิญ

"...อันว่าอิศริยศแลบริวารยศแห่งเสวะกามาตย์หมั้น

ก็จะวัฒนาการจาเวิญกันใหญ่ยิ่งรุ่งเรืองไป..."

ก.ม.๓ / ๒๖ - ๒๗

๖) คำสมาส + คำประสม

คำที่เกิดจากคำสมาสซ้อนกับคำประสมหมายความว่าหน่วยแรกเป็นคำสมาส ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำประสม เช่น คำว่า "ราชศัตร์ฐาศึก" เกิดจากคำสมาส

"ราชสีห์" ซ้อนกับคำประสม "ข้าศึก"

การซ้อนคำสมาสกับคำประสมมีตัวอย่างในเอกสาร ๕ คำ คือ
 คณสถานที่อยู่

"ครั้นเห็นไฟไหม้มาใกล้คณสถานที่อยู่..."

ประชุมพงศ. ๑๕/๘๒ - ๘๓

ปรปักษ์ข้าศึก

"...ซึ่งกรุงพระมหานครหรืออยุธยาเสียสัตยาณุลัตถ์กลับเป็น
ปรปักษ์-ข้าศึกแก่พระเจ้านองเรานั้นจะละไว้มิได้"

ประชุมพงศ. ๑๕/๖๒

ประจามิตรข้าศึก

"มาตราหนึ่งพระเจ้าอยู่หัวยกจตุรงค์พลพยุห์ไปต่างแดนน้อย
 ในแปดขอบเขตเสมาประจามิตรข้าศึก..."

ก.ม. ๓/๕๓๕

ตุลาการผู้พิพากษา

"...แลตุลาการผู้พิพากษาผู้ปรับหาพิจารณาความราษฎรให้
 สำเร็จเด็ดขาดแล้วโดยเร็วไม่"

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๑๐

ราชสีห์ข้าศึก

"อนึ่งถ้าแลเงินส่วยสาอากรขณะพระคลังหลวงติดค้างมิทัน
 ส่งเกิดราชสีห์ข้าศึกการพรรค..."

ก.ม. ๓/๕๔๐

๓) คำสมาส + คำซ้อน

การซ้อนคำสมาส กับคำซ้อนหมายความว่าหน่วยแรกเป็น

คำสมาส ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำซ้อน เช่นคำว่า "วัฒนาการรุ่งเรือง" ที่เกิดจากการซ้อนคำสมาส
 "วัฒนาการ" กับคำซ้อน "รุ่งเรือง" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำสมาสกับคำประสมมีตัวอย่างใน เอกสาร เช่น
บุญฤทธิ์อิทธิฤทธิ์

"เดชผลพระบารมีมีบุญฤทธิ์อิทธิฤทธิ์พระกาลเมือง พระเสื่อ
เมือง พระทรงเมือง..."

จ.ม. เหตุความทรงจำ. / ๓๔

วัฒนธรรมการรุ่งเรือง

"พระศาสนาที่จะวัฒนธรรมการรุ่งเรืองสืบต่อไป พอเป็นที่ เลื่อม
ใสแก่สัปบุรุษทายกทั้งปวง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๕๘

อัธยาศัย- ถ้อยความ

"การกฏให้แก่พระสุวิสวัสดิ์ชายชวาในนอกให้กฏหมายบอกแก่
เจ้าพญาแลพญาพระหลวงเมือง...แลขุนโรงขุนสารแพงสุภาจำ เมืองภูตาศ เลมียรบันดาได้บังคับ
บัญชาอัธยาศัยถ้อยความ..."

ก.ม. ๓/๑๙๔๗

๘) คำสมาส + คำสมาส

การซ้อนคำสมาส กับคำสมาส หมายความว่าส่วนประกอบ
ทั้งสองหน่วยเป็นคำสมาส เช่นคำว่า "มหันตโทษครุโทษ" เกิดจากการซ้อนคำสมาส "มหันตโทษ"
กับคำสมาส "ครุโทษ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน

การซ้อนคำสมาสกับคำสมาสมีตัวอย่างใน เอกสาร เช่น
ครุโทษลหุโทษ

"...อันต้องพันธนะโภยอยู่ณะ เรือนดรุะ เรือนจำอัน

เป็น }
ครุ } โทษ..."
ลหุ }

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๒๑๑

มหันตโทษครุโทษ

"...ทีนี้จะกล่าวลักษณะโจรอันเป็นมหันตโทษครุโทษ สิบสาระ
คดีลำดับต่อไป..."

ก.ม. ๓/๔๔๗

ลรรพวิบัติอุบัตินตราย

"ขอให้มีความสำราญปราศจากลรรพวิบัติอุบัตินตรายทั้งปวง"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๓๔

เอกจิตเอกฉันท์

"...ให้เป็นเอกจิตเอกฉันท์น้ำหนึ่งใจเดียว อย่าให้มีความ
ฉันทาทิฆาธิษยา ถือเปรียบขัดแย้งกัน"

ประชุมพงศ. ๓๓/๘๘

๘) คำซ้อน + คำประสม

การซ้อนคำซ้อน กับคำประสม หมายความว่าหน่วยแรกของ
คำซ้อนเป็นคำซ้อน ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำประสม เกิดจากการซ้อนคำซ้อน "ดูแล" กับคำประสม
"เอาใจใส่" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำซ้อนกับคำประสมมีตัวอย่างในเอกสารเช่น

ดูแลเอาใจใส่

"...พึงอุทิศศึกษาเล่าเรียนให้รอบรู้ ดูแลเอาใจใส่ใน

คำกิริยพระธรรมลาด"

ก.ม. ๓/๒๐

"...โปรดเกล้าฯไปว่าให้บอกไปที่เจ้าพนักงานตามหัวเมือง
ที่เขาจะมากทำให้ช่วยดูแลเอาใจใส่เขาเมื่อเขามา"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๕ และ ๖/๑๕

ถิ่นฐานบ้านเดิม

"ชายหนุ่มซึ่งได้ฝึกตัวให้คุ้นแก่ความสนุกสนานในเมืองย่อม
จะรู้สึกเบื่อหน่ายถิ่นฐานบ้านเดิมของเขาตามบ้านนอก"

ลัทธิ เอาอย่าง / ๒๗

เที่ยงแท้แน่นอน

"...ในโลกนี้ไม่มีอะไร เที่ยงแท้แน่นอน..."

หลักไทย / ๑๑๑

เลื่อนนามหลักดอ

"เลื่อนนามหลักดอในเมืองญวนก็หมดเป็นลูชแล้ว"

จ.ม. เหตุความทรงจำ / ๑๘๑

"...ก็เห็นว่า เป็น เลื่อนนามหลักดออันใหญ่ในแผ่นดิน..."

ประชุมพงศ. ๖๔/๘๓

๑๐) คำประสม + คำสมาส

การซ้อนคำประสม กับคำสมาสหมายความว่าหน่วยแรก เป็น
คำประสม ส่วนหน่วยที่สองเป็นคำสมาส เช่นคำว่า "พี่น้องสังฆาติ" เกิดจากการซ้อนคำประสม
"พี่น้อง" กับคำสมาส "สังฆาติ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำประสมกับคำสมาสมีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำ
พี่น้องสังฆาติ

"นายเงินจะว่ากล่าวน้กพี่น้องสังฆาติมันซึ่งมิได้มีชื่อใน

สารกรมธรรม์นั้นมิได้เลย"

ก.ม. ๓/๓๒๒

อ่อนน้อมสวามิภักดิ์

"...ปรึกษาพร้อมกับอ่อนน้อมสวามิภักดิ์ มาเป็นข้าขอบขัณฑ

เสมาตามเดิมสืบไปไม่มีขึ้นกับญวน"

ประชุมพงศ. ๖.๓/๘๑

๑๑) คำซ้อน + คำซ้อน

การซ้อนกับคำซ้อน ๒ หน่วย หมายความว่า หน่วยทั้ง ๒ หน่วยเป็นคำซ้อน เช่นคำว่า "ดูแลรักษาพยาบาล" เกิดจากการซ้อนคำซ้อน "ดูแล" กับคำซ้อน "รักษาพยาบาล" ทั้งสองหน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน เป็นต้น

การซ้อนคำซ้อน ๒ หน่วยมีตัวอย่างในเอกสารเช่น

ดูแลรักษาพยาบาล

"...ชีวโกมารภังเป็นคนเลื่อมใสในพระศาสนา จึงนำเอาผู้คู่นั้นกับผ้าอีกพับหนึ่งไปถวายและ เป็นฐานะดูแลรักษาพยาบาลสมเด็จพระบรมศาสดาและภิกษุสงฆ์"

จารีกรวดโพธิ์ 1๘๐

บุตรนัดตาลูกหลาน

"...ก็ให้ไปตามานตาคะฉาญาติระวังดูแลเอาใจใส่ว่ากล่าวแก่บุตรนัดตาลูกหลานพี่น้องซึ่งבוד เปนสงฆสามเณรนั้นให้บริสุทธิ์"

ก.ม. ๓/๕๖๕

ว่ากล่าวติเตียน

"ถึงมาทว่าจะพระพฤติผิตทาทุจรัตนมิกวาร ก็จะมีคามลอายุกล่าว เพื่อนพรหมจารีแลครูอุประมาษจะว่ากล่าวติเตียน"

ก.ม. ๓/๕๔๘

๑๒) คำซ้ำ + คำซ้ำ

การซ้อนคำซ้ำกับคำซ้ำหมายความว่า ทั้งสองเป็นคำซ้ำ เช่นคำว่า "โกง ๆ คด ๆ" เกิดจากการซ้อนคำ "โกง ๆ" กับคำซ้ำ "คด ๆ" ทั้งสองหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำซ้ำกับคำซ้ำ มีตัวอย่างในเอกสารเช่น

โก่ง ๗ คต ๗

"... เห็นแต่จะได้จำลองลอกเอาอย่างตราที่มีตำแหน่งไป
แกะปลอมประทับหนังสือปลอมไปใช้ในที่ต่าง ๗ ตามประสงค์โก่ง ๗ คต ๗ ก็มีบ้างเนือง ๗"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๒๔

ฮั้น ๗ ลง ๗

"ทางที่เดินก็เป็นฮั้น ๗ ลง ๗ มากได้ไปตามเขาข้างลง
ห้วยบางสองข้างทางเป็นป่า"

จ.ม. ปักชำได้ /๒๔

คต ๗ กิว ๗

"บางที่กว้าง บางที่แคบคต ๗ กิว ๗ ตามบรมราชานุญาต
ของพระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองในครั้งนั้น"

ร.๔ ทรงวิจารณ์/๒

พิ ๗ น้อย ๗

"... ขอน้ำท่านตอบหนังสือมาแก้ลูกท่านจะได้รู้ลูกท่านจะได้
คิดในที่ได้เงินเหรียญลูกท่านคิดบรรดาพิ ๗ น้อย ๗ กันต่อวันหลวงหมัดนั้นได้เงิน ๒,๐๐๐ ด้วย"

สำเนาใบบอก ๓ ก.

เล็ก ๗ น้อย ๗

"ถ้าจะมีราชเลขาของกรุงสยามแสดงความอับปาง ซึ่งไม่
เป็นการบ้านเมืองเรื่องสลักสำคัญเป็นแต่ความลับเล็ก ๗ น้อย ๗"

ประกาศาสัน ร.๔/๑๘๖

"ผู้ได้รับเชิญไม่ควรจะกล่าวและให้นำสิ่งบกพร่องเล็ก ๗-
น้อย ๗"

จ.ม. ปักชำได้/๑๐๘

สูง ๆ ต่ำ ๆ

"ครั้นอยู่มาครั้งแผ่นดินเก่าให้เรียกข้าทำเนียมต่อสาเกา

สูง ๆ ต่ำ ๆ ทรพีณ เพื่อน จะเอา เป็นกฎหมายหย่างทำเนียมมิได้"

ก.ม. ๓/๗๑๗

"...แล้วจดหมายถึงจมีนสราภยณะบับหนึ่ง ว่าด้วยติดลีน

ความรายทหารชกกันยังไม่ถูกสูง ๆ ต่ำ ๆ อยู่"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๔/๒๑

๔.๑.๖.๒ ค่าที่สร้างแล้ว ๓ หน่วย

ค่าที่สร้างแล้วซ้อน ๓ หน่วย หมายความว่าส่วนประกอบของหน่วย ทั้งสามเป็นค่าที่สร้างแล้วซึ่งอาจจะเป็นค่ากร่อน ค่าประสม หรือ ค่าสมาสก็ได้ ค่าที่สร้างแล้วซ้อน กัน ๓ หน่วย แบ่งออกเป็น ๓ พวกคือ

- ๑) ค่ากร่อน + ค่าซ้อน + ค่าประสม
- ๒) ค่าประสม + ค่าประสม + ค่าประสม
- ๓) ค่าสมาส + ค่าสมาส + ค่าสมาส

๑) ค่ากร่อน + ค่าซ้อน + ค่าประสม

การซ้อนค่ากร่อน กับค่าประสมกับค่าประสม หมายความว่า หน่วยแรกเป็นการซ้อนค่ากร่อน ส่วนหน่วยที่สองกับหน่วยที่สามเป็นค่าประสม เช่นคำว่า "ภิรมย์ ชมชื่นยินดี" เกิดจากค่ากร่อน "ภิรมย์" กับค่าซ้อน "ชมชื่น" กับค่าประสม "ยินดี" ทั้งสามหน่วยมีความหมายเกิดจากการซ้อนค่าที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้น และมีตัวอย่างในเอกสารเพียงคำเดียวคือ

ภิรมย์ชมชื่นยินดี

"แม่สอดส่งทั้ง ๒ ฝ่ายกระษัตริย์มีใจภิรมย์ชมชื่นยินดี มีเสนาหา ไมตรีรักแพงกันเท่า เลี้ยงมหาปัดถพิ..."

จ.ม. เหตุอยุธยา ๑/๒

๒) คำประสม + คำประสม + คำประสม

การซ้อนคำประสม ๓ หน่วย หมายความว่าหน่วยทั้งสามเป็นคำประสม เช่นคำว่า "ทองเคลือบทองอาบทองพราง" เกิดจากการซ้อนคำประสม "ทองเคลือบ" กับคำประสม "ทองอาบ" และคำประสม "ทองพราง" ทั้งสามหน่วยมีความหมายเหมือนกัน เป็นต้น

การซ้อนคำประสม ๓ หน่วยนี้มีตัวอย่างในเอกสารเพียง ๒ คำ คือ

ทองเคลือบทองอาบทองพราง

"...มีบทพระอายุการห้ามไว้แต่ก่อนตามพระราชพระเพณีย
สืบมาให้ผู้ใดทำทองเคลือบทองอาบทองพราง ชื่อชายจ่านำเป็นอันขาดทีเดียว"

ก.ม. ๓/๓๔๘

ลูกเจ้าลูกขุนมนาย

"...ชวนลูกเจ้าลูกขุนมนายไพร่ไทย..."

หลัก ๑๐๗/บ.๑๐-๑๑

๓) คำสมาส + คำสมาส + คำสมาส

การซ้อนคำสมาส ๓ หน่วยหมายความว่า หน่วยทั้งสามเป็นคำสมาส เช่นคำว่า "อนิจกรรม" กับคำสมาส "อสังกรรม" กับคำสมาส "มรณสัน" เป็นต้น

คำซ้อนเหมือนที่เกิดจากการซ้อนคำสมาส ๓ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสาร เพียง ๒ คำคือ

โรคาพาธภัยพิบัติอุบัตินทราย

"...ปราศจากโรคาพาธภัยพิบัติอุบัตินทราย อย่าได้มา
กล้ากราบพระบรมบาทยุคน"

จ.ม. เหตุรบเสด็จ ร.๕/๑๙

อนิจกรรมอสังกรรมมรณสัน

"๑ อนึ่งพระผู้เป็นเจ้ากล่าวไว้ในพระธรรมบทว่า พระผู้เป็นเจ้าเลี้ยงให้สกิดแต่นา ๔๐๐ ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐ ได้รับพระราชทานเครื่องพิทยา และมีบัณฑิต

ถึงแก่ อนิจกรรม } จึงให้ทำมรณหลวง..."
มรณสัน

ก.ม. ๓/๑๙๘

๔.๑.๖.๓ ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๔ หน่วย

ค่าที่สร้างแล้วซ้อนกัน ๔ หน่วย หมายความว่า หน่วยทั้ง ๔ เป็นค่าที่สร้างแล้วคือค่าประสม การซ้อนค่าที่สร้างแล้ว ๔ หน่วย ปรากฏเพียงลักษณะเดียวคือ

ค่าประสม + ค่าประสม + ค่าประสม + ค่าประสม

การซ้อนค่าประสม ๔ หน่วย หมายความว่าหน่วยทั้งสี่เป็นค่าประสม การซ้อนค่าประสม ๔ หน่วย เกิดจากค่าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันเท่านั้น เช่นคำว่า "เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน เจ้าของโรงงาน เจ้าของแพ" เกิดจากการซ้อนค่าประสม ๔ หน่วย คือ "เจ้าของบ้าน" "เจ้าของเรือน" "เจ้าของโรงงาน" และ "เจ้าของแพ" เป็นต้น ทั้งสี่หน่วยมีความหมายคล้ายคลึงกัน

การซ้อนค่าประสม ๔ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเพียงกลุ่มเดียวคือ

เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน เจ้าของโรงงาน เจ้าของแพ

"ถ้า เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน เจ้าของโรงงาน เจ้าของแพไม่อยู่ ก็ให้บุตรภรรยาออกมารับเสด็จ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๘๗

๔.๑.๗ วลีซ้อนกัน

วลีอาจนำมาซ้อนกันได้หลายคำ แต่ข้อมูลและผู้วิจัยคัดจากเอกสารตั้งแต่สมัยสุโขทัย ถึงสมัยรัชกาล ๗ ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ สามารถซ้อนกันได้ ๒-๓ คำเท่านั้น วลีที่นำมาซ้อนกันนั้นอาจเป็น นามวลีกริยาวลี คุณศัพท์วลี หรือบุรพพบทวลี ก็ได้

วลีกับวลีซ้อนกันสามารถแบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ

๕.๑.๗.๑ วลีซ้อนกัน ๒ หน่วย

๕.๑.๗.๒ วลีซ้อนกัน ๓ หน่วย

๕.๑.๗.๑ วลีซ้อนกัน ๒ หน่วย

การซ้อนวลี ๒ หน่วยเป็นการซ้อนวลีที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกันหรือตรงข้ามกันก็ได้ อาจเป็นนามวลี กริยาวลี คุณศัพท์วลี วิเศษณ์วลี หรือบุรพทาลีก็ได้

การซ้อนวลี ๒ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสาร

ก. การซ้อนนามวลี ๒ หน่วย เช่น

เกาะเล็กเกาะน้อย

"เสด็จกลับประพาสไปในเวลานี้มี เกาะเล็กเกาะน้อยต่าง ๆ

แลเห็น เขาและหมู่ไม้ดูงามมาก"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๒๔/๘๐

ครั้งเดียวคราวเดียว

"ก็ในประเทศไทยนี้ธรรมนิยมบ้านเมือง มีอยู่อีกหลายอย่าง หลายประการจะต้องคิดลดหย่อนผ่อน เปลี่ยนเสียบ้างแต่จะให้แล้วไปใน ครั้งเดียวคราวเดียวนั้นไม่ได้"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๙๖

ตัวใหญ่ตัวน้อย

"...สรรพสัตว์ ตัวใหญ่ตัวน้อยล้วนเข้าทั้งหมดได้ก่าจัดมาตีมีคน

เป็นต้น"

หลัก ๗๒/ค.๒/ป.๑๔-๑๕

ข. การซ้อนกริยาวลี ๒ หน่วย เช่น

ค่อยใช้ค่อยสอย

"มาตราหนึ่งผู้ใดขาดแคลนมีอาสน์เอาพี่น้องลูกหลานญาติไป

ชายฝากประจำชิงกระยา เปี้ยเส้นหนึ่ง } แลนขึ้นไปให้ค้อยใช้ค้อยสอย..."
๓ }

ก.ม. ๓/๓๑๓

ช้อยปลดช้อยมล้าง

"...และท่านช้อยปลดช้อยมล้างด้วยรีด้วยพลแห่งท่าน..."

หลัก ๖๘/ค.๑/ป.๑๑

ถูกเขียนถูกตี

"...พระราชนิพนธ์ที่ต้องถูกเขียนถูกตีกันมากตอนถวายลึง..."

จ.ม. เหตุความทรงจำ. /๑๕๘

แบ่งได้แบ่งเสีย

"ซึ่งบทพระฮัยการยังบังคับไว้ว่าให้ยกดอกเปี้ยและแบ่งได้

แบ่งเสียกันโดยง่ายโดยยากเห็น เกินอยู่ให้ยกเสีย"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๑๘๔

ไม่เซดไม่หลาบ

"...แลซึ่งมีกฎไว้แต่ก่อนว่า ผู้เข้ามาเปนพญาณาษาให้

ใหม่ลาหนึ่งแลทวิคุณนั้น มันจึงไม่เซดไม่หลาบ จึงคิดกันทาณะนี้เนือง ๆ มา..."

ก.ม. ๓/๓๑๑

ค. การช้อนคุณศัพทวลี ๒ หน่วย เช่น

ทุกสิ่งทุกอย่าง

"...การทุกสิ่งทุกอย่างในเมืองของสยามเองก็ดี ในการ

อันปฏิพัทธ์ด้วยการต่างประเทศที่เป็นไมตรีก็ดี..."

พระราชสาส์น ร.๕/๕๑

หนักแรงเบาแรง

"...แต่ก่อนได้ทรงพระกรุณาโปรดฯให้ยกอากรตลาดสมพิศสร
ค่าน้ำสามประการแก่ไพร่หลวง มีการหนดในตราภูมิคนละ ๘ บาทบ้าง ๗ บาทบ้าง ๖ บาทบ้าง ๕
บาทบ้าง ๔ บาทบ้าง ต่าง ๆ กันตามหมู่ตามกรมซึ่งมีราชการหนักแรงเบาแรงต่าง ๆ ..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๕๖

หลายคนหลายนาย

"...แลตั้งขุนมนนายหลายคนหลายนายไปรับร้องทุกข์กราช
ทุกแห่งแข่งกันพิจารณาคดีหนีเป็นธรรม..."

ก.ม. ๓/๕๐๘

ง. การซื้อพิเศษฟัวลี ๒ หน่วย เช่น

แก้ส่วนสิบส่วน

"...พระธรรมศาสตร์ราชสาตราบทพระอัยการกระจัดกระจาย
นายแก้ส่วนสิบส่วน มีอยู่สักส่วนหนึ่งให้สืบพระมหาราชครู พระไกรสีนอกราชการผู้เฒ่า..."

ก.ม. ๓/๗๕๔

ทุกเมื่อทุกวัน

"...เมื่อต้องการประทับทุกเมื่อทุกวัน ก็ลี้กหรือเข้าไป..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๕๐

มิช้านาน

"...แลเห็นมิช้านานจะถึงทั้งนั้นก็ดี..."

จ.ม. เหตุอัยยยา ๑/๑๗

สองคาบสามคาบ

"...เมื่อตามตีความข้างวังนิตกปาแชมเงือดคาร์บสองคาบ
สามคาบ..."

หลัก ๒/ต.๑/บ.๗๐-๗๑

ในหมู่บ้านย้อมผ้า

"... เพราะท่านทั้งปวงแต่ละพระองค์แต่ละองค์แต่ละนามมี
มงคลกุศล เหตุได้สร้างมา จึงได้มีอุปทานายศบรรดาศักดิ์ในหมู่บ้านย้อมผ้าดีกว่าสามพันมนุษย์..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๒๒

จ. การช้อนบูรพทวลี ๒ หน่วย เช่น

แก้ท้าวแก้พระยา

"... กูกัลปนานุสงไปแก้ครูอุปัชฌาย์พ่อแม่... แก้ท้าวแก้
พระยาแก้เทพยดาทั้งหลาย..."

หลัก ๑๔/ค.๒/ป.๑๔-๑๕

ไกลบ้านไกลเรือน

"... รั้วบ้านรั้ว เรือนผู้ใดหักเล็ดตกไกลบ้านไกลเรือน
ผู้ใดให้เกาะกุมมาถาม..."

ก.ม. ๓/๔๓๗

ไกลบ้านไกลเมือง

"... ถ้าพี่น้องโจรอยู่ไกลบ้านไกลเมืองกันกับโจร ท่านให้
การกรุณาเพราะว่า เขามีรูปร่างนี้..."

ก.ม. ๓/๔๔๓

ด้วยอิฐด้วยปูน

"... คือทำด้วยอิฐด้วยปูนหรือดิน เหมือนอย่างดาที่ต่อไว้เป็น
ตัวอย่างที่ห้องสนามหลวง..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๗๘

โดยง่ายโดยยาก

"... ซึ่งบทพระอัยการยังบังคับไว้ว่าให้ยกดอกเบี้ยแลแบ่งได้
แบ่งเสียกันโดยง่ายโดยยาก เห็นเกินอยู่ในยกเสีย..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๔๔

แต่มันแตกลอย

"...กองทัพพระราชทานแต่มันแตกลอยไพร่ในกองทัพ

เขมรพากันหนีไปเมือง ๆ..."

ประชุมพงศ. ๖.๓/๔๓

ในซ้ายในขวา

"...จะแบ่งปันบานพะแนงกับหมู ๔ ตำรวจแลทหารโยธา

ในซ้ายในขวา อาสาหกเหล่าชายหญิงเพนทหารฝ่ายกระลาโหมได้เลือกสืบ ๆ มาแต่ก่อนนั้น..."

ก.ม. ๓/๑๘๒

๔.๑.๗.๒ วลีซ้อนกัน ๓ หน่วย

การซ้อนวลี ๓ หน่วยหมายความว่า เป็นการซ้อนวลีที่มีความหมายเหมือนกัน หรือคล้ายกันก็ได้ ซึ่งอาจจะเป็นกริยาวลี เช่น "ทานาทาไรทำสวน" เกิดจากการซ้อนกริยาวลี ๓ หน่วยคือ "ทานา" "ทาไร" และ "ทำสวน" ทั้ง ๓ หน่วยมีความหมายคล้ายกันเป็นต้น

การซ้อนกริยาวลี ๓ หน่วย มีตัวอย่างในเอกสารเช่น

จุดคบจุดเทียนจุดตะเกียง

"...จุดคบจุดเทียนจุดตะเกียงบูชาพระไว้ใกล้ฝาใกล้มุ้งใกล้ผ้าสิ่งอันที่จะเป็นเชื้อเพลิง..."

ประกาศ ๖.๔ ล.๒/๑๘๕

ชื่อเรือนชื่อโรงชื่อตึก

"...และจะชื่อเรือนชื่อโรงชื่อตึก พันกำแพงออกไปกำหนด ๒๐๐ เส้น คือ ๔ ไมล์เข้าได้ แต่จะชื่อที่ชื่อไม่ได้"

ประกาศ ๖.๔ ล.๑/๑๘๕

ตามรู้ตามเห็นตามได้ยิน

"กฎบทหนึ่งว่า ผู้ใดกล่าวหาเป็นพยาน ท่านมิให้เข้าด้วยฝ่ายโจท ฝ่ายจำเลยให้ว่าตามรู้ตามเห็นตามได้ยิน"

ก.ม. ๓/๗๑๑

ท่านาทำไรทำสวน

"...ตามริมน้ำตะกั่วป่าเดิมเคยมีบ้านคนอยู่ราย ๆ ไปและทราบ
ว่าท่านาทำไรทำสวนได้ดี"

จ.ม. ปักษ์ใต้ / ๑๗๗

ปลูกโรงปลูก เรือนปลูกตึก

"...ประการหนึ่งคนอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกันจะมา
เช่าที่ปลูกโรงปลูก เรือนปลูกตึก..."

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๔

ให้สัญญาให้ตายให้ดับ

"...คำที่ เขาพูดว่ามุ่งแต่จะให้สัญญาให้ตายให้ดับไปไม่มีมุ่ง เดินไป
ข้างหน้าบ้างเลย"

เทศนา เลือป่า / ๑๘

ผลการศึกษาลักษณะของคำหรือกลุ่มคำคือวลีที่นำมาซ้อนกัน ตั้งแต่ ๒-๔ หน่วย พบว่า
มีลักษณะหลากหลาย คือเป็นได้ตั้งแต่คำมูล คำที่สร้างแล้วคือ คำกร่อน คำแผลง คำสมาส
คำประสม คำซ้อนกับคำซ้ำ และเป็นกลุ่มคำหรือวลี โดยการซ้อนคำอาจจะมีลักษณะต่าง ๆ กัน ๔
ลักษณะใหญ่ คือ ลักษณะแรก หน่วยทุกหน่วยจะเป็นคำมูลทั้งสิ้น ลักษณะที่สอง หน่วยใดหน่วยหนึ่ง
จะเป็นคำมูล หน่วยที่เหลืออาจจะเป็นคำที่สร้างแล้วหรือวลี ลักษณะที่สาม หน่วยทุกหน่วยเป็นคำที่
สร้างแล้วทั้งสิ้น และลักษณะสุดท้ายหน่วยทุกหน่วยเป็น การซ้อนคำและกลุ่มคำทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะเกิด
จากการซ้อนหน่วยที่มีลักษณะใด ๆ ก็ตาม ทุกหน่วยจะมีความสัมพันธ์กันทางด้านความหมายทั้งสิ้น
คือ จะมีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกันและตรงข้ามกันอย่างไรก็ตามอย่างหนึ่ง ดังนั้น อาจจะกล่าว
ได้ว่า "ความหมาย เป็นหลักที่ทำให้เกิดการซ้อนคำที่มีลักษณะหลากหลายกัน"

๔.๒ หน้าที่ของคำที่นำมาซ้อนกัน

ดังที่ได้อธิบายแล้วว่าคำซึ่งนำมาซ้อนกัน เนื่องจากเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน คล้ายกันหรือตรงข้ามกัน คำที่มีความหมายเหมือนกันคล้ายกัน หรือตรงข้ามกันจะต้องมีหน้าที่อย่างเดียวกัน เช่น เป็นคำนามกับคำนาม หรือคำกริยากับคำกริยา เป็นต้น เมื่อนำต่างภาษามาซ้อนกัน แม้ว่าคำนั้นในภาษาเดิมจะมีหน้าที่แตกต่างไปจากคำไทยที่ซ้อนอยู่ แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยจะเปลี่ยนหน้าที่ไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำมาซ้อนกับคำไทย เช่น คำว่า "ชื่อ" และ "จริง" เป็นคำคุณศัพท์ คำว่า "สัตย์" และ "สุจริต" ในภาษาสันสกฤตและบาลีเป็นคำนาม แต่เมื่อนำมาซ้อนกับคำว่า "ชื่อ" และ "จริง" ในภาษาไทย ก็จะถูกกลายเป็นคำคุณศัพท์ด้วย

ในการวิเคราะห์ว่าคำใดจะแทนหน้าที่เป็นคำชนิดใดในภาษาไทย ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากการปรากฏในตำแหน่งต่าง ๆ และความสัมพันธ์ของคำคำนั้นกับคำอื่น ๆ ในประโยค ดังนั้นจึงมีรายการหลายคำที่สามารถปรากฏแทนหน้าที่เป็นชนิดของคำได้มากกว่าหนึ่งชนิด ซึ่งผู้วิจัยจะไม่จัดให้เป็นหมวดคำชนิดใหม่ คำใดแทนหน้าที่อย่างใดก็จะ เป็นหมวดคำชนิดนั้น ๆ เช่นคำว่า "กว้างขวาง" ถ้าแทนหน้าที่ขยายคำนามจะเป็น "คำคุณศัพท์" และถ้าแทนหน้าที่ขยายคำกริยาก็คือจะเป็น "คำวิเศษณ์" เป็นต้น ส่วนคำบางคำซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำภาษาต่างประเทศ เช่นภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤตไม่เคยใช้เป็นคำมูลในภาษาไทย ผู้วิจัยจะจัดให้เป็นหมวดคำตามที่ปรากฏในข้อมูล

คำในภาษาไทย ตั้งแต่ ๒-๔ คำ ที่สามารถซ้อนกันได้เท่าที่พบในเอกสารที่ศึกษา คือ คำนาม ๑ หมวดคือ คำนาม สรรพนาม กริยา คุณศัพท์ วิเศษณ์ จำนวนนับ บุรพบท และสันธานที่ไม่พบในการซ้อนคำ คือ คำช่วยนำกริยา คำช่วยหลังกริยา คำลงท้าย คำอุทานและคำลักษณนาม

การซ้อนคำในภาษาไทยสามารถแบ่งตามชนิดของคำที่สามารถนำมาซ้อนกันได้ดังนี้

- ๔.๒.๑ การซ้อนคำนามกับคำนาม
- ๔.๒.๒ การซ้อนคำสรรพนามกับคำสรรพนาม
- ๔.๒.๓ การซ้อนคำกริยากับคำกริยา
- ๔.๒.๔ การซ้อนคำคุณศัพท์กับคำคุณศัพท์
- ๔.๒.๕ การซ้อนคำวิเศษณ์กับคำวิเศษณ์
- ๔.๒.๖ การซ้อนคำจำนวนนับกับคำจำนวนนับ

๕.๒.๓ การซื้อคำบุรพทกับคำบุรพท

๕.๒.๔ การซื้อคำสันธานกับคำสันธาน

๕.๒.๑ การซื้อคำนามกับคำนาม เช่น

กบาลหัว

"ผู้ใหญ่ชายไว้ "ผมมหาดไทย" คือโกนผมรอบศีรษะไว้ผมยาวลึก เซินต์บนกบาลหัว"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๖๐

บ้านเรือน

"ถ้าแลพ่อแม่พี่น้องปู่ย่าตายายของคนฝากมารับคนไปรักษาพยาบาล ณ บ้านเรือน ของพ่อแม่พี่น้องปู่ย่ามันเอง..."

ก.ม. ๓/๓๑๗-๓๑๘

"ให้ขุนศรีธรรมราชจำศาลเขียนบ้านแผนกจดหมายสังกัดมูลนาย บ้านเรือนพี่น้อง..."

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๘

"ถ้าจะเปรียบว่าบางตอนเหมือนถนนในกรุงเทพฯ ที่มีเงินอยู่มากก็ไม่ไกลกันนัก แต่ บ้านเรือน ของเขาสะอาดกว่า..."

จ.ม. เหตุรายวัน ร.๗/๔๐

บำเหน็จบ้านาน

"มาตรฐานนี้ผู้มรณภาพนั้นหา บำเหน็จบ้านาน แก่ราชการมิได้ให้ทำทั้งพิทยาแล มรดกคงไว้ทั้งสองสถาน"

ก.ม. ๓/๓๔๗

สุชทุกซ์

"สัตว์ทั้งหลายจงสุชสำราญสถานตั้งบัดบโคกโรคมุกข์มูชมนตลสวรรคสรวพ สุชทุกซ์... กังวลอันตราย..."

หลัก ๑๔/ต.๓/ป.๓๔

"แต่นี้สืบไป เมื่อน้ำถ้าผู้ใดมีลูขทุกซ์ด้วย เนื้อความซึ่งหมิศวาทที่จะทูลเกล้าฯ ถวาย ถ้าฝ่ายทหารให้เอาไปเจรจาด้วยสมุหนพระกลาโหม ถ้าฝ่ายพลเรือนใช้ให้เอาไปเจรจาด้วยสมุหนายก..."

ก.ม.๓/๑๒๘

"การที่ไทยมิได้ตรีสนธิสัญญากับอังกฤษฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้าของประเทศราชซ้ายขวา ได้ร่วมลูขทุกซ์เห็นใจกันในคราวสงครามนี้..."

หลักไทย/๑๔๓

หญิงชาย

"อันกั่วงวลสัตว์ทั้งหลายมวลหญิงชายกรรมะพรานมมนา..."

หลัก ๓๘/๓.๑/บ.๑๑

"มาตราหนึ่งหญิงชายสมรสด้วยกันแล เขาในตายจากกันท่านให้ยกสินเดิมให้แก้ญาติพี่น้องตามมากตามน้อย..."

ก.ม.๓/๓๕๒

"เจ้านายทั้งหญิงชายได้ผ่อนถวายตัวเรียบริ้อยแล้ว ได้เชิญพระชวัมขึ้นพลับพลา..."

จ.ม. เหตุ ร.๓ ปี ๒๔๓๘/๔๗

อากรสมภักษร, อากรสมพิศกร

"...แต่ตั้งขุนหมื่นแลเรียกค่าไรรักษาอากรสมภักษร ขนอนตลาดน้ำนารหัวป่า ค่าที่เชิงเรือมาใช้ตามตระทรวงซึ่งได้ใช้คือตรามหาศไท ตรากะลาโหม..."

ก.ม.๓/๘๑

"นายหน้านายอากรสมพิศกรกำหนดตลาดก็ควรจะ เชื้อพังกเอาตราเจ้าพนักงาน พระคลังมหาสมบัติ..."

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๑๒๕

กิจการธุระ

"...ว่าขุนวายด้วยกิจการธุระต่าง ๆ..."

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๑๒๕

ครูบาอาจารย์

"อนึ่งก็อุทิศไฟถึงครูบาอาจารย์เป็นเคล้า ปุยาพ่อเฒ่าแม่เฒ่าพวย(พ่อ)พวย
แม่ตระกูลยวงศาญาติผู้ชู้คนอุโมทนา เออาบุญนี้ชู้คน เทอะ"

หลัก ๓๘/ค.๒/บ.๑๑ - ๑๔

"ข้าพเจ้า เป็นผู้ที่มีความคิดแผลงจากครูบาอาจารย์"

เทศนา เลือปา/๖๓

คำถชาภาษีส่วย

"หลวงวิสุทธิสงครามผู้รักษาเมืองท่าทองนา ๑๖๐๐ ฝ่ายซ้ายถือตรารูปไก่ยืน
บนแท่นได้รับพระราชทานคำถชาภาษีส่วย"

ประชุมพงศ. ๓๓๓/๕๘

จริตกริยาอาการ

"ราษฎรพล เมืองท่งปวง เห็นพระจริตกริยาอาการของพระองค์ผิดแปลกไปกว่า
กษัตริย์อื่น ๆ ซึ่งมีมาแต่หลัง"

คำให้การ/๕๔

ทรัพย์เงินทอง

"มาตรฐานหนึ่งผู้ใดว่าจะเอาทรัพย์เงินทองมาให้แก่ท่านแล้วรับเอาพัศดูแห่งท่านไป
และมีได้เอาทรัพย์เงินทองมาให้แก่ท่านแล้ววงเอาพัศดูท่านไป เบนอนาประโยชน์แก่อาดมาเอง"

ก. ม. ๓/๔๐๓๗

ยศถาศักดิ์

"ถ้าผู้ต้องคดีผู้ใด เป็นคนอะธิบตีมียศถาศักดิ์ แลคนมีวิทยาคมกำลังกายกายแลฝีมือ
กล้าแล้วก็เซตขามคร้ามกลัว"

ก. ม. ๓/๒๓๗

ตีกกว้านบ้านเรือน

"ตามตีกกว้านบ้านเรือนราษฎรที่มีการมหรสพก็มากมายหลายแห่ง"

จ. ม. เหนือรับเลดีจ ร. ๕/๓๕

ถนนหนทางมรรคา

"..อันถนนหนทางมรรคาคิดมาก็เสียหายทุกสิ่งอัน"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๒๓๔

ทรัพย์สิ้นเงินทอง

"... เพราะเหตุว่าผู้แต่งร้องแต่งพ้อง แล้วผู้เข้ามาอาษา เป็นพยานก็ดี ทั้งสองพวกนี้ เปรด้น เปรปลาย เหตุแก่กันให้ เสียประโยชน์ทรัพย์สิ้นเงินทอง"

ก.ม. ๓/๓๑๑

พระภิกษุสงฆ์สมณะบรรพชิต

"สมควรร เป็นที่อยู่แห่งพระภิกษุสงฆ์สมณะบรรพชิตปฏิบัติสมณกิจตามธรรมวินัย"

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๑๑

เยี่ยงอย่างแบบแผน

"ในแผ่นดินพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนทุกพระองค์แต่โบราณ ลืบมาย่อมมีเยี่ยงอย่าง - แบบแผนตั้งนายอากร เรียกอากรค่าน้ำ..."

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๑๑๒

สวยสาวอากรภาษี

"นายระวางนายอากรนายขนอนกำนันตลาด เสนากำนันนาผู้ทำภาษี เรียกว่า สวยสาวอากรภาษีมาได้ แล้วเปียดบังฉ้อประบัดเอา เงินทองของพระของหลวงนั้นไว้"

ก.ม. ๓/๑๙๓

๔.๒.๒ การซื้อคนค้าสรรพนามกับสรรพนาม เช่น

กู้อ้า

"ด้วยกุศลผลกู้อ้าหล่อพระพุทธรูป..."

หลัก ๔๒/ต.๑/บ.๑-๒

"กู้อ้ายอมมอบพระศรีรัตนตรัยอันดีพิเศษกว่าอินทพ...ร..."

หลัก ๑๐๗/ต.๑/บ.๔-๖

ดูซ้ำ

"...อย่าพักกระโถน เกศ เต็ม เกลสตรา บัดอรหันต์ หันสงสาร เอาสาธูยงนิรพาน
พากฟ้า ขอได้เยื้องดูชั่วอริชฐานนี้แล"

หลัก ๔๑/บ.๖-๗

ตนดูซ้ำ

"...ส่วนตนดูซ้ำขอไปเกิดเอากำเนิดในตุลิต..."

หลัก ๔๒/ต.๑/บ.๗-๘

๔.๒.๓ การช้อนคำกริยากับคำกริยา เช่น

กราบไหว้

"...กราบไหว้พระอาจารย์เจ้าออกมาเกิด..."

จ.ม. เหตุอุยธยา/๓๔

"...การที่เขาได้พร้อมใจกัน เลิกเปลี่ยนธรรม เนียมที่หมอบคลานกราบไหว้นั้น
ก็เพื่อให้เห็นความดีที่จะไม่มีการกดขี่แก่กันในบ้านเมืองนั้นอีกต่อไป"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๑๗๘

จงรักษักดิ์, จงรักษักดิ์

"อนึ่งผู้เป็นสมุหนต้าวจงให้จงรักษักดิ์ในพระบาทสมเด็จพระบรมบิดรพระพุทธเจ้าอยู่หัว
อย่างไร้ราคาคืนของพระไทย จงมีใจจงรักษักดิ์ชอบจริงจัง"

ก.ม. ๓/๔๔

"เจ้าพระยายมราชเล่าก็เป็นข้าหลวงเดิมทูลกระหม่อมคงจะตั้งใจจงรักษักดิ์ต่อ
ใต้ฝ่าละอองฯ เป็นที่วางพระราชหฤทัยได้"

จ.ม. เหตุพระราชกิจ ๔/๑๓๒

"กรมท่าซ้ายนำคณะพ่อค้าไทย ขอ นายเผ้าทูลฉลองวุฒิพระบาทกราบบังคมทูล
พระกรุณาแสดงความจงรักษักดิ์ถวายพระราชหทัยมงคล"

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๖๘/๔๘

ดูแล

"...ถ้ามีที่เสด็จฯไปบำเพ็ญพระราชกุศล แลประพาสประทับร้อนแรมแห่งใด ๆ
ชาวที่ได้เกณฑ์กันล่องไปรับเสด็จดูแลให้เจ้าพนักงานแต่งที่แลทาบังแดด"

จ.ม. เหตุอยุธยา ๑/๘๗

"พระยากลั่นตันให้มีอิสริยยศใหญ่ยิ่งขึ้นไปเป็นพระยาเดชาบุชิตเป็นผู้กำกับดูแล
ผิดแลชอบในราชการเมืองกลั่นตัน"

จ.ม. เหตุปี ๒๔๓๓/๑๓๑

"..จะหาเวลาดูแลการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้บังคับการ เช่นที่เคยมาไม่สะดวก.."

พระราชดำรัส ร.๖/๒

"...มีนายพรานลีสชอช แปะเตอร์สันเป็นครูสอนอยู่ในความดูแลของเจ้าพระยา
ภาสกรวงศ์"

พระประวัติ/๒๒

บรรพชาอุปสมบท

"...ข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่น้อย เห็นว่ามีความชอบในราชการได้ช่วย
กันป้องกันป่ารุงพระพุทธศาสนา ก็ทรงพระอนุญาติให้บรรพชาอุปสมบทเพื่อจะให้เป็นประโยชน์ใน
ชาตินี้ชาวนานี้"

ก.ม. ๓/๗๒๔

"...การส่วนพระพุทธรูป เราได้อนุมัติให้วางแผนวิธีให้บรรพชาอุปสมบท"

พระราชดำรัส ร.๖/๗๑

ไปมา

"...มหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุนีนั้น.. บัดได้ลุกบัดได้ทุกช เวียนลับกลับไปมา..."

หลัก ๒/ค.๑/บ.๘๒-๘๓

"...แลพระราชกุมารทั้ง ๑๐ พระองค์ก็ไปมานานักเป็นนิจครั้นนานมาพระราช
กุมารทั้งปวงมิได้ไปมาหากันต่างองค์ต่างอยู่"

ก.ม. ๓/๑

"...จับเอาเขมร ญวน จีน ชาวเมืองพนมเปญและหัวเมือง... ของเขมรซึ่ง
ไปมาหากิน และมาตระเวนจับเอาตัวมาสืบสวนราชการให้จงได้"

ประชุมพงศ. ร.๓/๓๑

"...บางสิ่ง कुछก็ไม่ใช่เข้าใจต้องคอยหาคนต่างประเทศที่ไปมาแนะให้ทำให้
ใช้ได้ก็ดี"

พระราชสาส์น ร.๔/๑๑

"...ที่ปากคลองลัดมีผู้มาใหม่ข้ามคลองบรรดาเรือไปมาทั้งหลายตกแต่งด้วยธงไสว"

จ.ม. เหตุวิปลาศ ร.๕/๒๑

"การสัญจรไปมาหากิน เช่นนี้ เป็นมูลเหตุให้จีนเป็นคนขยันขันแข็งประกอบไปด้วย
ความพากเพียรอันแรงกล้ามาแต่ตั้งเดิม"

หลักไทย/๓

"... เพราะทุกวันนี้ การไปมาค้าขายและสมาคมเกี่ยวข้อกันระหว่างนานา
ประเทศมีมากขึ้นทุกที..."

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๘/๕๘

อิจฉาวิศยา, อิจฉาวิษยา

"๓๑ มาตราหนึ่ง พระมณูสารท่านว่าแก่ษาศูทั้งหลายให้เร่งตั้งใจเอาธรรม
วาจาจงเที่ยงแท้..ให้ทำตามพระราชบัญญัติท่านว่าไว้อย่างให้ลาเอียงเอาธรรมอิจฉาวิษยาแก่ราษฎร
ทั้งหลาย..."

ก.ม. ๓/๒๔๘

"...ต้องไม่คิดอิจฉาวิษยาเบียดเบียนผู้อื่นนั้น..."

จ.ม. เหตุ ร.๗ ปี ๒๔๑๗/๑๑

โสภาปราศรัย

"...ที่โปรดให้ราชทูตมีปรกติดันตีมาโสภาปราศรัยทำให้ชาวสยามแน่ใจใน
พระเมตตากรุณาของกรุงฝรั่งเศส..."

พระราชสาส์น ร.๔/๘๒

ครั้นคร้ามขาม

"อันพระมหินทรราชานันไม่สุภาพตั้งพระยาราชสีห์ไม่มีความครั้นคร้ามขามใจ
เจรจาท่านองงองอาจ"

คำให้การ/๓๐๐

เจือปนระคน

"การซึ่ง เป็นทั้งนี้ก็เพราะการแผ่นดินยัง เจือปนระคนกับการ เลื่อนการป่า"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๐๓

ดําริตริตรอง, ดําริตริตรอง

"มหาอำมาตย์แต่โบราณดําริตริตรองด้วยปรีชบายแล้วแลตั้งไว้เป็นบันทึกดัดดล
ความลับ ๆ มา"

ก.ม. ๓/๒๘

"พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสุทโธสมมิตีเทพยพงศวงศาติศวารกระษัตริย์
วรชตติยราชินิกโรดม จาตุรันตบรมมหารัชมังคลาจารย์บรมธรรมิกมหาราชวิธาน บรมนาถบพิตร
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดําริตริตรองในการจะท่านูป่ารุงพระพุทธรักษาในวังเรื่องไปใน
กาลภายหน้า"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๒๗

น้อย เบาบาง

"อนึ่งข้าวงที่เมืองพระตะบองแขวงเมืองนครเสียมราบน้อยเบาบาง"

ประชุมพงศ. ร.๓/๔๔

แหลย้อยยิบ

"๒ มาตราหนึ่ง ไร่ควายเจ้าเตียวกิติ ต่างเจ้ากิติ กินเข้าท่านไร่ ๑ ๒ ไร่
๓ ไร่ ถึง ๒๐ - ๓๐ ไร่ แหลย้อยยิบไปกิติ ท่านให้นับตัวไร่ควายข้างม้าลึงละสิบตัวลงมาให้ใหม่"

ก.ม. ๓/๓๘๑

อัปยศอดุชอาย

"พระศรีสุพรรณมาอิราชกราบทูลว่า ข้าพระเจ้าไปช่วยการศึกษาครั้งนี้ได้รับความ

อัปยศอดุชอายนัก"

ประชุมพงศ. ๖๔/๑๐๒

เขตขามคร้ามกลัว

"ถ้าผู้ต้องคดีผู้ใด เป็นคนอะธิปัตติมยศดาศักดิ์ แลคนมีวิทยาคมกำลังกาย แลมีมือ
กล้าแล้วก็ เขตขามคร้ามกลัว..."

ก.ม. ๓/๒๗

ชารุดปรักหักพัง

"วัดวาอารามซึ่งชารุดปรักหักพังให้เจ้าเมืองกรมการเอาเงินหลวง ๗ หัวเมือง
นั้นตกแต่งซ่อมแปลงเสียให้ดี อย่าให้ชารุดอยู่ได้"

พระราชสาส์น ร.๑/๔๓

ปรักหักพังยับเยิน

"... เพราะฉะนั้นไม่ควรจะทิ้งให้รกร้างปรักหักพังยับเยินจึงได้โปรดเกล้าฯ
ให้ปฏิสังขรณ์แลก่อสร้างขึ้นให้สูงใหญ่งามดีขึ้นกว่าแต่ก่อน"

ประกาศ ร.๔ ฉ.๒/๘๑

พุดจาทักทายเป็นปราศรัย

"เมื่อเรือทอดที่แล้วออกที่เซอเน เรือรบวิสันดา ๕ นาย มาที่เรือสยามแลพุดจาทัก
ทักทายเป็นปราศรัยกันตามธรรมเนียม"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑/๘๘

ลือส่าะแสวงหา

"... ผิดกันแต่ว่า ลือส่าะแสวงหา ชาวในที่ห่างกองหลวง"

ปลุกใจ ลือส่า/๒

อำพรางปิดบัง

"...ให้รีบมาสารภาพลูกแก่โทษต่อกรมธรรมการตามความลัจความจริง อย่า
อำพรางปิดบังความชั่วไว้"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๑๔

๔.๒.๔ การช้อนคำคุณศัพท์กับคำคุณศัพท์ เช่น

กล้าหาญ

"เจ้าเมืองเชียงใหม่มีราชบุตรองค์หนึ่ง ชื่อโกริสังสา ๗ เป็นคนกล้าหาญใน
การทำสงคราม"

คำให้การ./๑๑๔

"มีพิพระอัศรมเหลือองค์หนึ่ง เรียกว่าขุนหลวงพงั่ว เป็นคนกล้าหาญในการทำสงคราม"

ร.๔ ทรงวิจารณ์/๓๓

"ควรจะพากันรู้สึกอึ้งใจที่รู้สึกที่เราได้เกิดมาในชาติคนกล้าหาญ"

ปลุกใจเสือป่า/๘

"...และเมื่อยังไม่เชื่อแน่ในความกล้าหาญของตนแล้ว คอยแต่เอาอย่างเขา
อื่น เป็นการสบายกว่านั้น เป็นแน่นอน"

ลัทธิ เอาอย่าง/๔

โอดเซลา

"ทั้งเจ้าแผ่นดินก็เป็นคนโอดเซลา ยันไม่มีใครเกรงใจที่จะกล่าวถึงหรือประกาศ
โดยตรง"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๓๓

"...ก็ทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่พลที่เป็นคนโอดเซลา พลอยผู้อื่นยอมให้ปลอม
ลักไปนั้น"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๒๑

พาลทจริต

"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสแก่มุขอำมาตย์ว่าแผ่นดินกัมพูชากรุงรัตนบุรี ผู้ใครครอง
สมบัติมักเป็นสันดานพาลทจริต"

ประชุมพงศ. ๑๔/๑๒๐

ยาวชัน

"เจ้าทรัพย์ต่อผู้โจรช่วยกันสู้รบถึงอาวุธยาวชัน เอาอาวุธฟันแทงเจ้าทรัพย์
บาดเจ็บล้มตาย โจรซึ่งได้ลงมือมิได้ลงมือปันดาไปด้วยกัน โทษเท่ากันตั้งนี้จึงควร"

ก.ม. ๓/๗๐๔

เรือด่วน

"...หรือถ้าเป็นการเรือด่วน ก็จะเป็นหนังสือเขียน"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๑๗

ลุ่มดอน

"...ทรงพระราชศรัทธาจะปฏิสังขรณ์สร้างให้บริบูรณ์งามขึ้นกว่าเก่า ซึ่งเป็น
ที่ลุ่มดอน ห้วยคลองสระบ่อรองคูอยู่นั้น"

จารึกวัดโพธิ์/๑

เล็กน้อย

"...จะเอาไว้ในกรุงเทพฯ ก็มีแต่บ่าวไพร่เล็กน้อยไม่ต้องการอันใด"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๑๑๗

"...นอกจากนั้นยาสูบต่าง ๆ ถึงแม้ไม่มีเงินเมา เสียสติก็เป็นสิ่งไม่ดี เหมือนกัน
เช่น บุหรี่ เห็นว่าเป็นสิ่งเล็กน้อย"

พระบรมราชาโชวาท ร.๗/๘

หยาบช้า

"...แล้วก็มาสาแดงก้อยค้ำดลกชะนงหยาบช้า"

ก.ม. ๓/๔๔๔

"วันหนึ่งนักเลงสุรานั้น เข้าไปสูบ้านเศรษฐี กล่าวคํา^๑นยาบ^๒ช้แก่เศรษฐีต่าง ๆ "

จารึกวัดโพธิ์/๒๐๕

"แล้วอย่าให้มีคํา^๑นยาบ^๒ช้ต่อพระบรมวงศานุวงศ์ แลช้ทูลละอองธุลีพระบาทผู้
มีบรรดาศักดิ์"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๓๑

ชื่อ^๑ล้ดย้สุจจริต

"ถ้าสงสัยเจ้าพนักงานว่าจะ เห็นกับหน้าผู้อื่นจะไม่ทำโดยชื่อ^๑ล้ดย้สุจจริตก็ให้นา
นายหน้าช่างหน้าหรือช่างใน"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๓๔

บา^๑นยาบ^๒ช้

"มาตราหนึ่ง ผู้ใดทจริตจรบา^๑นยาบ^๒ช้ เป็นโจรลักเอาพระพุทธรูปทอง
หนักเงินแก้ว ส้าถท ทองแดง ดีบุก แลสิ่งใดที่เป็นรูปพระบัตินั้นไปขายไปทำลายก็ดี..."

ก.ม.๓/๔๔๔

"ในหลวงก็ไม่ต้องนำมตามแต่ใจของพระล้งมีจะปฏิบัติ เพราะ เป็นการประพฤดิ
ดีไม่เป็นการทจริต ไม่ติดไปด้วยการบา^๑นยาบ^๒ช้ ไม่เกี่ยวข้องการแผ่นดิน"

ประกาศ ร.๔ล.๒/๑๒๔

พาล^๑นยาบ^๒ช้

"เป็นที่ เทวดาอันศักดิ์สิทธิ์จะ ชิงชังอีก สมควรแต่กับมีสางอันด้าศักดิ์ส้านาวเผ่า
พาล^๑นยาบ^๒ช้^๑นั้น"

ก.ม.๓/๓๕๔

มากมายหลวงหลาย

" เจาจึงนบพระมหาธาตุด้วยศบวิวารมากมายหลวงหลาย"

หลัก ๒/๓.๒/ป.๔๓-๔๔

ร่างว่างเปล่า

"ข้าพเจ้าได้สั่งเจ้าพระยาวรวงศาภิรมหาโกษาธิบดีที่พระคลังผู้เป็นแม่กองชุดคลอง
ให้จับที่ร่างว่างเปล่าขึ้นมาเป็นทีนา"

ประกาศร.๔ ล.๒/๒๑๓

เลื่อมถอยตกต่ำ

"...และรู้สึกเชื่อแน่แท้แล้วว่าชาติไทยของเราไม่มีเวลาเลื่อมถอยตกต่ำไป
เลยเป็นอันขาด"

พระบรมราชาโหวาท ร.๗/๔

ชวักกชะลวยหายช้า

"...แลอ้ายผู้ร้ายนั้นมันเป็นคนน้ำใจชวักกชะลวยหายช้า"

ก.ม.๓/๑๑๗

ซื่อสัตย์สุจริตจริง

"...ด้วยการที่ทรงพระเมตตาขับเรือรบทูตฝ่ายสยามโดยยศอันดีนั้นก็ดี โดยน้ำใจ
ซื่อสัตย์สุจริตจริงก็ดี..."

พระราชสาส์น ร.๔/๔๐

ซื่อสัตย์สุจริตจริง ๆ

"ผู้มีนามในท้ายหนังสือนี้ขอแสดงความกตัญญูตเวทีคิดถึงพระเดชพระคุณสมเด็จพระ
พระเจ้าราชาธิราชกรุงฝรั่งเศสแลพระราชธาธิราชบุตรของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกรุงฝรั่งเศส
เป็นอันมากด้วยน้ำใจซื่อสัตย์สุจริตจริง ๆ"

พระราชสาส์น ร.๔/๓๗๓-๓๗๔

พาลกักชะลวยหายช้า

"แรกเหตุนี้จะมิมาเพราะคนพาลกักชะลวยหายช้า"

ก.ม.๓/๔๘๑

พาลทูลจรีตทยาบช้า

"ทุกวันนี้ชายพาลทูลจรีตทยาบช้าไม่มีพิธีโอดปะทะทำชุกชุมขึ้น"

ก.ม.๓/๔๘๒

๔.๒.๔ การบ่อนคำวิเศษณ์กับคำวิเศษณ์ เช่น

กว้างขวาง

"สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงฟังพระพนรัตน์ถวายวิสัยนักกว้างขวางออกพระนาม

สมเด็จพระบรมโสมโลภครั้งนั้น... ก็ทรงปีติโสมนัส เต็มพระกมลนฤทัยปราโมทย์"

ประชุมพงศ. ๖๔/๑๓๓

"...ยังไม่มีความพอจะเห็นกว้างขวางไปว่าพระสงฆ์ได้ทำประโยชน์แก่แผ่นดิน

มากเหมือนกัน"

พระประวัติ/๓๔

ครบถ้วน

"ทั้งคราวนี้เป็นคราวที่มีลูกเสือมาบริบูรณ์กว่าทุกคราวหมดได้มาครบถ้วนทุกมณฑล"

พระบรมราชาธิวาท ร.๗/๑๕

ฉบับพลัน

"...แลบุคคลผู้เป็นบรรพชิต ผู้จะบั้นเทวบาปธรรมทั้งปวงเสียแลจะเฝ้าถึงพระนิพพาน ด้วยฉบับพลันนั้น อย่างพิงส่องเสพ"

จ.ม. เหตุอสุธยา ๑/๓๕

ดีร้าย

"ใครจะเห็นดีร้ายประการใดบ้าง"

ประชุมพงศ. ๖๕/๑๕

"ถ้าพระเจ้าพี่เราสวรรคตแล้วดีร้ายพี่น้องจะหม่นหมองมีความพิโรธกัน"

ประชุมพงศ. ๖๔/๕๑

ผิดชอบ

"ข้อหนึ่งนาระกายังไม่ล้ม ทั้งสองผู้ตื้นพร้อมกันฉันจะ เอาผิดชอบฉันใด"

ก.ม. ๓/๓๕๖

"เมื่อเห็นผิดชอบประการใดก็ให้ได้ตามปรึกษากันโดยบาลีแลอรรถกถาอาจรียาท"

ประกาศ ร.๕๑.๒/๑๓๑

"บรรดาพวกที่แต่งความคิดลงหนังสือพิมพ์ย่อมรู้อยู่แก่ใจ ตนจะไม่ต้องรับผิดชอบ
ทำการให้สมกับวาจาที่สิ้นไว้"

ลัทธิ เอาอย่าง/๒๕

"...และข้อธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนให้มนุษย์รู้จักผิดชอบด้วยตนเอง"

หลักไทย/๑๔๘

เล็กน้อย

"บูรณะวัดโพธิ์ตอนนี้ เห็นจะบูรณะ เล็กน้อย"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๑๘๗

"โกรธกัน เล็กน้อยถึงว่าไม่ได้อยู่ด้วยกัน ถ้าสาบานไม่ได้ว่าขาดกันก็ไม่พ้นภาษี"

ประกาศ ร.๕ ๑.๑/๘๘

"...แต่เคราะห์ดีที่ถูกบาดเจ็บเพียง เล็กน้อย พักอยู่โรงพยาบาลที่พานเจียด"

จ.ม. เหตุรายวัน ร.๗/๖๑

กานลสนันนินนาท

"ชีพพรานมณเฑียรเสียงสังข์ประนังคัพพ์มืองกลองกานลสนันนินนาท เสด็จทรง
ช้างพลายชัยมงคลเป็นพานนะ"

ประชุมพงศ. ๖๔/๑๑๘ -๑๑๙

ข้าหนึ่งนาน

"มาตราหนึ่ง ผู้ใดขาดแคลน เอากรรยามาขายไว้แก่ท่านให้ใช้ประจำเชิง
กระยาเบ็ย ชายผู้ตัวมิได้ไปมาหาสู่ช่วยไถ่ทอดไว้เป็น ข้าหนึ่งนาน..."

ก.ม. ๓/๓๒๐

"ครันต์บจิตรทำลาย เหมงชันทไปตกรกรอยู่ข้างหนึ่งนาน"

ก. ม. ๓ / ๓๓๗๐

แก้แม่ชิต

"ด้วยการค้าชายสุราแลพิภักตภาษสุราและน้ำองุ่นให้รู้แก้แม่ชิตทั้ง ๒ ฝ่าย"

พระราชสาส์น ร. ๔ / ๓๓๕

เจียงแก้แน่นอน

"ในโลกลนี้ไม่มีอะไร เจียงแก้แน่นอน"

หลักไทย / ๑๖๖

ยึดยืนนาน

"ถ้าพระองค์จะสะเดาะพระเคราะห์ให้มีพระชนม์ยึดยืนนาน..."

คำให้การ / ๔๐

เลวทราวดำซ้ำ

"ถ้าสามารถจะอ้างว่าเอาอย่างฝรั่งขึ้นเป็นชื่อแก้ตัวได้แล้วจะประพดให้เลว
ทราวดำซ้ำ แม้เสมอเดียวร้องถามก็ทำได้"

ลัทธิเอาอย่าง / ๓๓๓

สำนักวักคละนียบซ้ำ

"ที่เป็นคนหนีชาติชั่วไม่มีคุณวุทธิ แล้อชณาไสย... ทนงศักดิ์สำนักวักคละนียบซ้ำ
ตจนึ่งนายเถื่อนมหาดเลกเวรเศษ... คบพวกเพื่อนเสพสุราเหล่นโจนน้ำ และตะพานบ้านหม้อ..."

ก. ม. ๓ / ๓๓๖๔

๔.๒.๖ การช้อนค่าจำนวนนับกับค่าจำนวนนับ เช่น

"๓ มาตราหนึ่งจึงทหาว่าจำเลยดีค่าพันแทงตนเจบปวดเป็นโทษถึง

๕ } กทง"
๑๐ }

ก. ม. ๓ / ๔๒๐

คำชื่อนี้จำนวนนับส่วนใหญ่ในประโยคข้อมูลจะเขียนเป็นตัวเลข ผู้วิจัยจะวิเคราะห์

ตามคำอ่าน เช่น $\left. \begin{array}{l} ๙ \\ ๑๐ \end{array} \right\} \text{ กทง จะอ่านว่า "เก้าสิบกทง" เป็นต้น}$

สองสาม

"จึงไปสืบค้นหาเอาพระพุทธรูปหินเก่าแก่แต่โบราณด้วยไกลชั่วสองสามคืน"

หลัก ๒/ด.๒/ป.๒๘-๓๐

"๘ มาตราหนึ่ง เอาคนไปขายฝาก $\left. \begin{array}{l} ๒ \\ ๓ \end{array} \right\} \text{ แห่งแลมีผู้พิพากษาท่านว่าให้ผู้ใดได้}$

เอาเบี้ยแก่ผู้ชายโดยอันดับไป"

ก.ม. ๓/๒๒๕

"อยู่มาสองสามวันพระนารายณ์ไม่เห็นกองทัพเชียงใหม่ยกออกมาจึงรีบสั่ง
ปรึกษากับข้าราชการทั้งปวงว่า"

คำให้การ/๓๕๓

"ปรารถนาจะสลະงูให้พ้นจากมืออย่างไรให้ทำอันตรายได้ จึงจับหางงูยกขึ้นแกว่ง
บนศีรษะสองสามรอบ"

จารึกวัดโพธิ์/๘๕

"... เพราะฉะนั้นถ้าจะดูเมิน ๆ คงแลเห็นแต่เส้นที่ขีด ๆ ไว้สองสามเส้น
เกือบจะไม่เป็นรูปเป็นร่างอะไร"

ปลุกใจเสือป่า/๓๘

สามสี่ $\left. \begin{array}{l} ๓ \\ ๔ \end{array} \right\} \text{ "ซุนพิพัทนาการทำชู้ด้วยฮิมิ ฮิมิห้องลูกได้" เดือนแล้ว"}$

ก.ม. ๓/๕๘๐

สองสามสี่

"๔ มาตราหนึ่ง ถ้าลูกความจะร้องฟ้องหาอุทรกระลาการสารเดียวกันถึง

๒ }
๓ } คน
๔ }

ว่ากระลาการพิจารณาความมิเป็นยุติธรรม..."

ก. ม. ๓ / ๒๓๐

สามสี่ห้า

"๔ มาตราหนึ่ง ถ้ามีผู้มีความคิดหาให้เรียกกันคนหนึ่งสองคน

๓ }   ๙ }
๔ } คนถึง   คนก็ตี
๕ }

คดีมันมิได้เป็นอุทลุมลิวลีประการนั้น มันจะประกัน เข้าว่าแทนกันก็ตามใจมัน"

ก. ม. ๓ / ๒๐๙

สี่ห้าหก

"ถ้าให้ลูกแก่ท่านแต่อายุศม์

๕ }
๕ } ชาวใต้ระดอกลง นานมาผู้ให้จะเอาลูกตนคืน
๖ }

ให้ตีค่าผู้น้อยนั้นจง เตมค่า"

ก. ม. ๓ / ๔๐๖

๔.๒.๗ การซื้อนค้ำบุรพบทกับค้ำบุรพบท เช่น

ดรายเท่า

"เราจะบำรุง เมืองทั้งนี้ให้ เป็น เกียรตียศไว้ดรายเท่ากัลปาวสาน"

ประชุมพงศ. ๖๔ / ๑๓๔

"ให้ทำพระตำราพระราชโองการสมเด็จพระบรมบพิตรให้พระราชทานญาติ

พระครูแลสงฆ์ทั้งหลายอันพระพุทธ เจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แต่ก่อนนั้นแล้ว ไว้เป็น เชิงคติศิลาบาล
ทานพระกัลปนาดรายเท่ากัลปาวสานนั้น"

ประชุมพระตำรา / ๗๖๓

"เหตุพระเจ้าวิชัยเป็นราชาโอรสพระเจ้าสีนพายุตราบนเทวทูทวันนี้"

จารีการวัดโพธิ์/๑๒๒

"นับว่าเป็นภูมิธรรมอันดีงามที่คนไทยได้รับเป็นมรดกสืบต่อมาตราบนเทวทูทกาลบัดนี้"

หลักไทย/๘

จนตราบนเทว

"พระรูปพระยาแครงกับมงกุฎทรงยังมีปรากฏอยู่จนตราบนเทวทูทวันนี้"

คำให้การ/๗๐

ตราบนเทวทูทถึง

"พระบาทสมเด็จพระเอกาทศวรรฐอิศวรบรมนารถบรมบดินทรพระมหา...

บาเห็นพระราชาศกศกตนาพระมหาวินารแลพระเชตุพนแลพระมหาธาตุไว้ให้รุ่งเรืองในพระพุทธรูปศาสนา
ไปเมื่อหน้าตราบนเทวทูทถึงหน้าพันพระวลา"

ก.ม. ๓/๓๔๖

๔.๒.๘ การซื้อคนค้าสินชานกับคนค้าสินชาน เช่น

ก็เมื่อ

"ได้ประกาศกับราษฎรให้รู้ทั่วตามพิภพในท้องตรา ก็เมื่อประกาศนั้นราษฎรได้
รู้บ้างมิรู้บ้าง"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๘๒

ก็แล

"ได้มีธรรมเนียมให้เรียกภาษีอากรกับราษฎรตามพิภพมาจนทุกวันนี้ ก็แลการซึ่ง
ตั้งเจ้าภาษีอากรให้ออกไปเก็บก็ได้ พิกัดภาษีอากรแจ้งในท้องตรา"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๘๒

แต่ทว่าถึงกระนั้น

"แต่ทว่าถึงกระนั้นกรุงเทพพระมหานครหรืออยุธยาที่ยังกันดารเขาบางรวังโรย
อยู่นัก"

พระราชสาส์น ร.๑/๑๔

เพราะฉะนั้นจึง

"ถ้าไม่มีเงินภาษีอากรแล้วก็ไม่อาจจะดำรงรักษาแผ่นดินให้ลุซได้ เพราะฉะนั้น -
จึงได้มีธรรมเนียมให้เรียกภาษีอากรกับราษฎรตามพิภพตามทุกวันนี้"

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๕๑ - ๕๒

แม้จนถึง

"อนึ่งธรรมเนียมคนชาวไทยทั้งปวงมักเป็นคนตระหนี่เหนียวแน่นห่วงทรัพย์ของตนไม่ยอมให้ทั่วไปแก่คนอื่น แม้ถึงจะเป็นคนมีทรัพย์มากพอจะต่อดีก็อยู่ได้ ก็จะไม่เสียทรัพย์กลัวจะหมดจะเปลืองไป"

ประกาศ ร.๕ ล.๑/๑๑๗

ก็ถ้าแม้

"ซึ่งประกาศมาทั้งนี้ว่าด้วยทาสแลลูกหนีของเจ้านี่ของเจ้านายแลผู้มีบรรดาศักดิ์ในแผ่นดิน ที่อยู่ในพระบรมมหาราชวังนี่อย่างเดียวกัน ก็ถ้าแม้ทาสแลลูกหนีผู้ซึ่งอยู่ในที่อื่น ๗ หลบหลีกหนีเข้ามาแอบอิงอาศัยผู้ใดผู้หนึ่ง"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๕๕

จนตราบเท่า

"สงครามไทยกับจีนเลยสงบกันไป จนตราบเท่า เกิดนครโยนกขึ้นทางภาคใต้"

หลักไทย 1๘๐

ตราบเท่าจน, ตราบเท่าจน

"ครั้นอยู่นานมาต่อปีหนึ่งจึงไปหนหนึ่งตราบเท่าจนไปมาหากันมิได้"

ก.ม.๓/๑

"เอกลาสนิกังคุดงศ์สมาทานฉันทงันในที่อื่นเดียวตราบเท่าจนมิได้ลูกจากที่"

จารึกวัดโพธิ์/๑๐๕

ตราบเท้าถึง

"พระสงฆ์ผู้ทรงวิโนยไตรยปิฎกอันยิ่งรักษาพระสาสนานั้นก็มีเป็นอันมากตราบ-
เท้าถึงพระสาสนาได้สองพันสามร้อยยี่สิบหกพระวษาแล้ว"

ก. ม. ๓ / ๕๕๗

และถ้าแม่

"และถ้าแม่ผมจะเก็บเรื่องเล็กน้อย เช่นนี้เล่ามาทั้งหมดก็เกรงว่าจะเปลือง
หน้ากระดาษมากเกินไปจึงงดไว้บ้าง"

จ. ม. บัณฑิต / ๑๒

ผลการศึกษาหน้าที่ของคำที่นำมาซ้อนกันจากข้อมูลที่ได้จากเอกสารที่ศึกษาพบว่า คำดัง
แต่ ๒-๔ หน่วยซึ่งนำมาซ้อนกันในภาษาไทย จะต้องเป็นคำชนิดเดียวกันเท่านั้น จึงจะนำมาซ้อนกัน
ได้ คือจะต้องเป็น คำชนิดใดชนิดหนึ่งคือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์
คำจำนวนนับ คำบุรพบท หรือคำสันธาน สิ่งที่ทำให้คำที่ทานำที่เป็นคำชนิดเดียวกันในภาษามา
เรียงซ้อนกันได้ก็คือ ความหมาย กล่าวคือ คำชนิดเดียวกันนำมาซ้อนกันได้เพราะมีความหมาย
เหมือนกัน คล้ายกันหรือตรงข้ามกันอย่างไรอย่างหนึ่ง